

Viieristi looduskaitseala kaitsekorralduskava 2016-2025

Keskkonnaamet 2016

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

LÜHENDID	6
1. SISSEJUHATUS	7
1.1. Ala iseloomustus	7
1.2. Maakasutus	10
1.3. Huvigrupid	13
1.4. Kaitsekord	13
1.5. Uuritus.....	14
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	14
1.5.2. Riiklik seire.....	14
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus.....	16
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID.....	17
2.1. Elustik	17
2.1.1. Linnustik	17
2.1.1.1. Merikotkas	17
2.1.1.2. Sarvikpütt.....	18
2.1.2. Taimestik.....	19
2.1.2.1. Harilik jugapuu	22
2.1.2.2. Püramiid-akakapsas	22
2.1.2.3. Harilik luuderohi.....	23
2.1.2.4. Tuhkpihlakas.....	24
2.1.2.5. Tõmbiõieline luga	25
2.2. Kooslused.....	25
2.2.1. Sinihelmikakooslused	30
2.2.2. Allikad ja allikasood	30

2.2.3. Vanad loodusmetsad	30
2.2.4. Vanad laialehised metsad.....	31
2.2.5. Rohunditerikkad kuusikud	32
2.2.6. Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel.....	32
2.2.7. Soostuvad ja soo-lehtmetsad.....	33
2.2.8. Siirdesoo- ja rabametsad	34
2.3. Maastik ja üksikobjektid	34
2.3.1. Litoriinamere rannaastang ja Viieristi lited	34
2.3.2. Koltse järv	35
3. ALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS	36
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE.....	37
4.1. Tegevuste kirjeldus	37
4.1.1. Riiklik seire.....	37
4.1.2. Inventuurid.....	37
4.1.2.1. Kaitstavate taimeliikide inventuur Litoriinamere astangul ja allikasooos	37
4.1.2.2. Haudelinnustiku inventuur.....	37
4.1.3. Võsatõrje püramiid-akakapsa kasvutingimuste säilitamiseks.....	37
4.1.4. Vaate avamine Koltse järvele	38
4.1.5. Tähiste paigaldamine ja hooldamine	38
4.1.6. Tähiste likvideerimine	39
4.1.7. Infostendi koostamine ja paigaldamine	39
4.1.8. Infostendi hooldamine	39
4.1.9. Viieristi puhkekoha ja matkaraja hooldamine	39
4.1.10. Kaitse-eeskirja uuendamine	40
4.1.11. kaitsekorralduskava vahehindamine	40

4.1.12. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine ja uue kaitsekorralduskava koostamine	40
4.2. Eelarve	40
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	44
KASUTATUD KIRJANDUS	47
LISAD	48
Lisa 1. Kaitse õiguslik alus	48
Lisa 2. Väärtuste koondtabel.....	54
Lisa 3. Külastuskorralduslike tegevuste kaart	59
Lisa 4. Uuringute ja hooldustööde kaart	60

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstava loodusobjekti alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Viieristi looduskaitseala kaitsekorralduskava (edaspidi ka *KKK* või *kava*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamise kaasamiskoosolek toimus 26.02.2013 Anseküla seltsimajas.

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Gunnar Raun (tel: 457 6442, e-post: gunnar.raun@keskkonnaamet.ee). Kava koostas OÜ Consultare töörühm Kristo Kiikeri juhtimisel (tel: 452 4995, e-post: info@consultare.ee).

KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007–2013“ JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE“ MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS“ PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

LÜHENDID

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

ELF – Eestimaa Looduse Fond

Kat – kaitsekategooria

KAUR – Keskkonnaagentuur

KE – kaitse-eesmärk

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

LiA – linnuala

LKA – looduskaitseala

LiD – linnudirektiiv

LoA – loodusala

LoD – loodusdirektiiv

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Looduskaitseala on kaitseala looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. Viieristi looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) on moodustatud Vabariigi Valitsuse 6. juuni 1997. aasta määrusega nr 110 (lisa 1) Kingissepa Rajooni TSN TK 3. aprilli 1965. aasta otsusega nr 32 „Looduse kaitsest Kingissepa rajoonis” kinnitatud maastiku üksikelemendi „Viieristi mäed” ja botaanilise objekti „Luuderohu ja jugapuu kasvukoht” baasil. Kaitseala on loodud Koltse järve, unikaalse allikasoo ja sealsete haruldaste taimekoosluste, Litoriinamere rannaastangu, Viieristi luidete ning I kategooria kaitsealuste liikide kaitseks. Kaitseala asub Sõrve poolsaare idaosas (joonis 1), paiknedes Litoriinamere ranna-astangul ning selle jalamil. Astangu kõrgus on 24–27 m ja selle jalamil levib 10–50 m laiuse vööndina lubjarikas allikasoo. Litoriina rannaastangu idapoolse nõlva jalamil esineb rohkesti langeallikaid, mis on tuntud kui Viieristi allikad (VEE4726500 ja VEE4726400). Põhjavesi immitseb välja ka soosetest astangust kaugemal, millest on tekkinud lubjarikas omapärase taimestikuga allikasoo. Kaitstavate liikide kontsentratsioon ongi suurim allikasoo ja selle lähiümbruses. Kaitsealale iseloomulikud liigid on harilik jugapuu (*Taxus baccata*), harilik luuderohi (*Hedera helix*), tuhkpihlakas (*Sorbus rupicola*) ja püramiid-akakapsas (*Ajuga pyramidalis*).

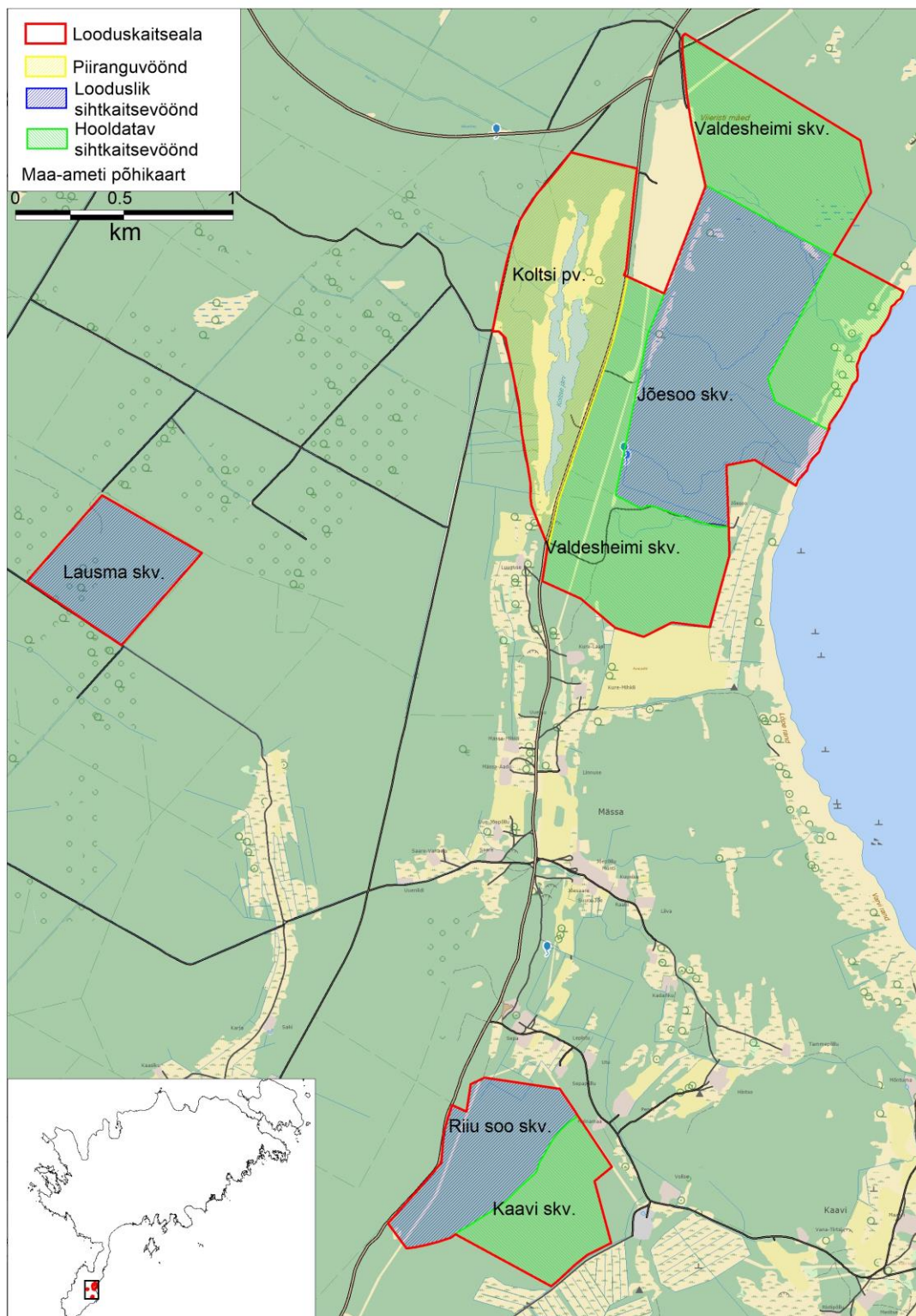
Koltse järv (VEE2158910) on avalikult kasutatav veekogu. Järve maksimaalne sügavus on vaid 0,5 m ja see kuivab sademetevaestel aegadel pea täielikult. Järv on eutroofne. Järv paikneb kitsas nõos – järve pikkus on u 1400 m ning laius 250 m. Järvenõo piirkonnas esineb allikaid.

Kaitseala pindala on 379,9 ha. Kaitseala koosneb kolmest lahustükist, millest suurim (290,8 ha) asub Torgu vallas Mässa külas ning Salme vallas Vintri külas. Lahustükki poolitab Kuressaare-Sääre maantee. Teine lahustükk, suurusega 60,8 ha, asub Torgu vallas Kaavi külas ja kolmas, suurusega 28,3 ha, asub Torgu vallas Mässa külas.

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. aasta korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktist 17 hõlmab kaitseala osa Kura kurgu linnualast (EE0040434) ning lisa 1 punkti 2 alapunktist 493 hõlmab kaitseala Viieristi loodusala (EE0040494).

Viieristi looduslal kaitstavad nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) (edaspidi *loodusdirektiivi*) I lisas nimetatud kaitstavad elupaigatüübid on sinihelmikakooslused (6410), allikad ja allikasood (7160), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjametsad – 9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).

Kura kurgu linnuala on asutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) (edaspidi *linnudirektiivi*) I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks. Liigid, kelle isendite elupaiku kaitstakse, on alk (*Alca torda*), soopart e pahlsaba-part (*Anas acuta*), luitsnokk-part (*Anas clypeata*), piilpart (*Anas crecca*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rääkspart (*Anas strepera*), hallhani e roohani (*Anser anser*), hallhaigur (*Ardea cinerea*), kivirullija (*Arenaria interpres*), merivart (*Aythya marila*), mustlagle (*Branta bernicla*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), sõtkas (*Bucephala clangula*), niidurisla e rüdi e niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), suurrüdi e rüdi e suurrisla (*Calidris canutus*), väikerüdi e rüdi e väikerisla (*Calidris minuta*), krüüsel (*Cephus grylle*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), aul (*Clangula hyemalis*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), kühmnokk-luik (*Cygnus olor*), punakurk-kaur (*Gavia stellata*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), vöotsaba-vigle (*Limosa lapponica*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), väikekoskel (*Mergus albellus*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), kormoran e karbas (*Phalacrocorax carbo*), plüü (*Pluvialis squatarola*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), hahk (*Somateria mollissima*), räusktiir e räusk (*Sterna caspia*) ja tumetilder (*Tringa erythropus*).

Joonis 1. Vieristi looduskaitseala asend ja jagunemine vöönditeks.

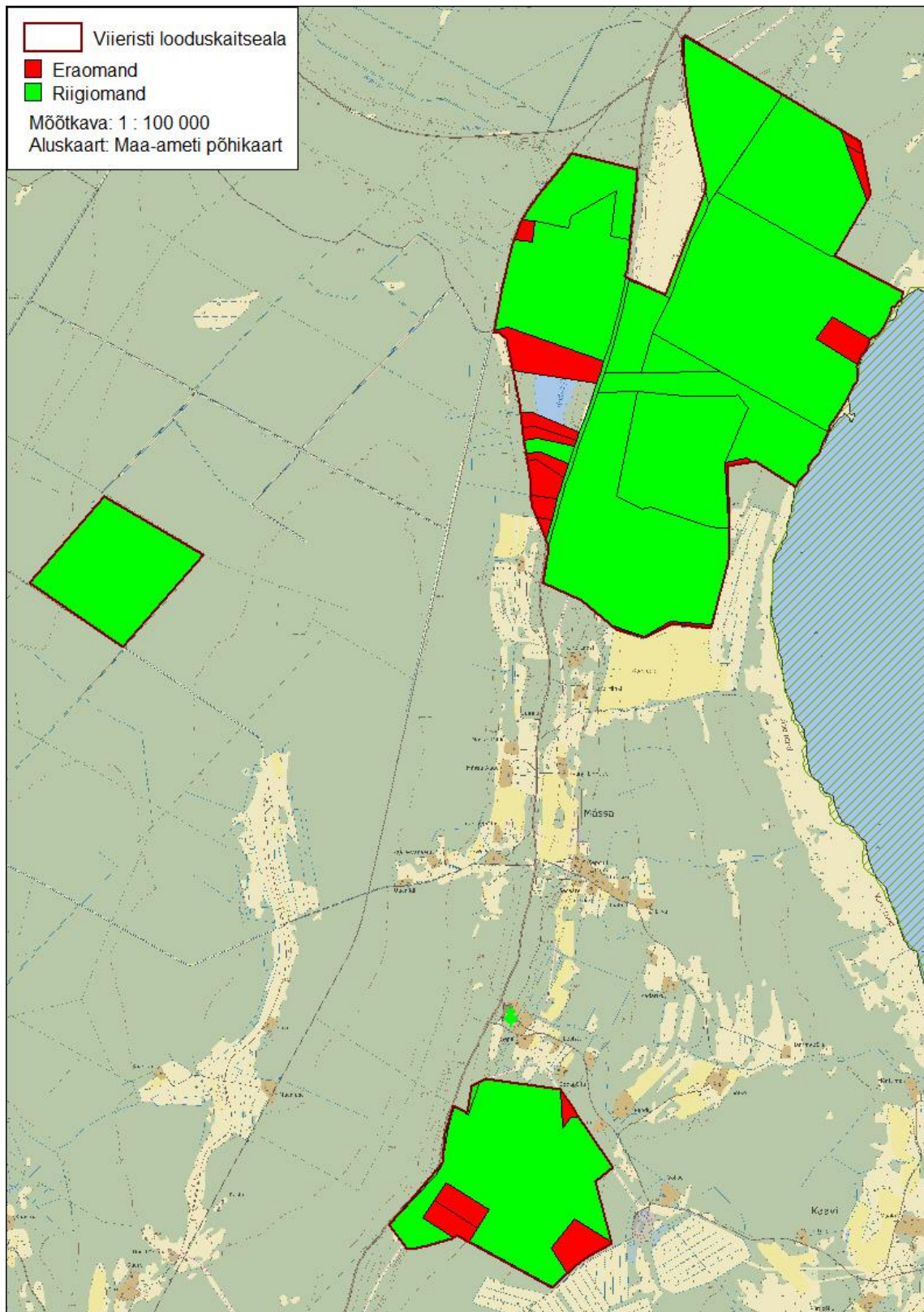
1.2. MAAKASUTUS

Kaitsealal on kokku 38 katastriüksust kogupindalaga 371,1 ha. Maakatastrisse on kantud 98% kaitseala pindalast. Omandivormilt on ülekaalus riigimaa (91%) ja järgneb eramaa (7%) (tabel 1, joonis 2). Kaitseala pindalast on veel 2% jätkuvalt riigiomandis (lühendina JRO).

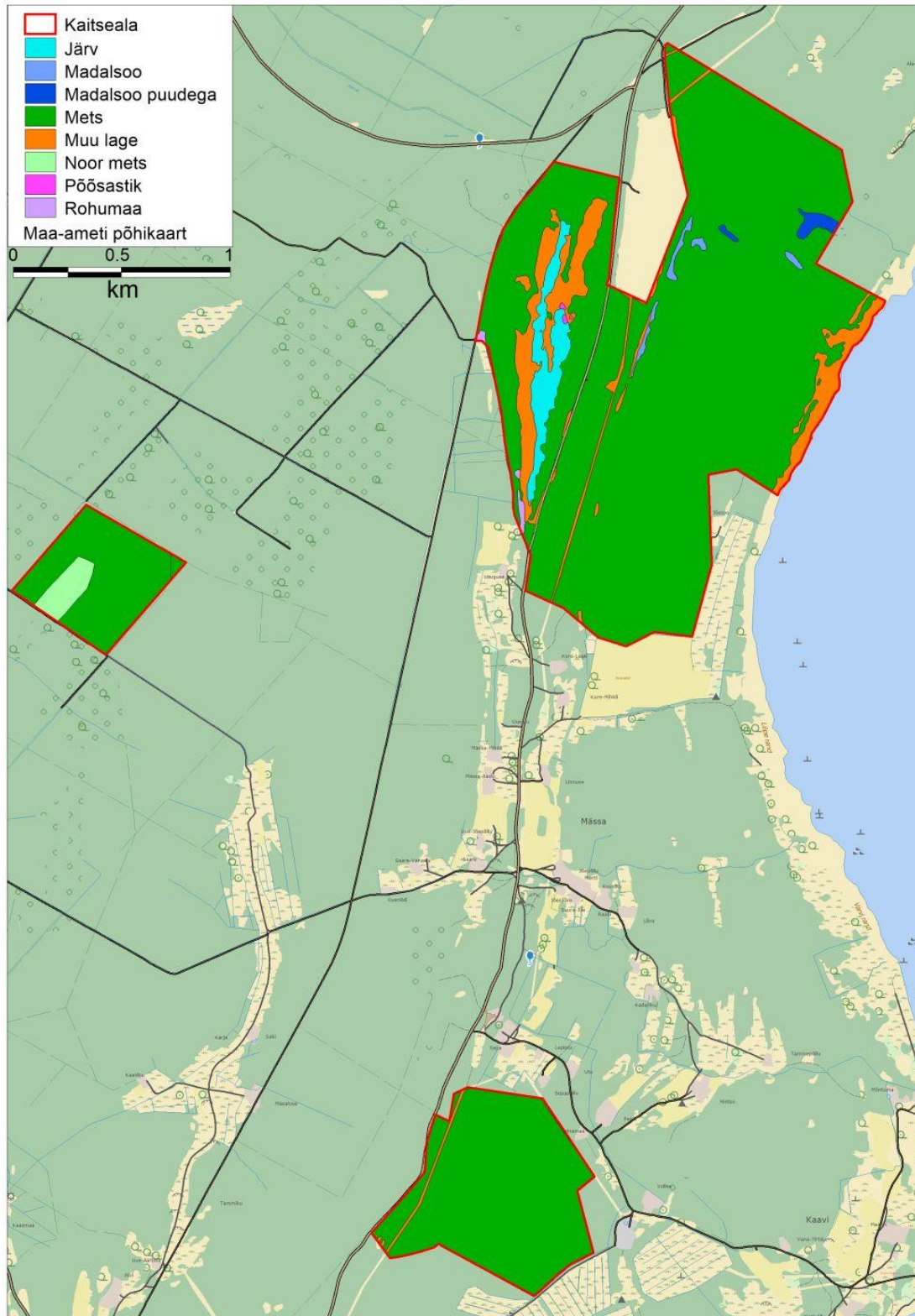
Maakasutuse sihtotstarbelt on pea eranditult tegemist maatulundusmaaga, vaid Kuressaare-Sääre maantee alune maa 2,8 ha ulatuses on transpordimaa. Kõlvikutest on ülekaalus valdavalt metsamaa 89%. Osatähtsusest järgnevad järv (5,8%) ning muu lage (3,4%), mille moodustavad peamiselt sinihelmikakooslused järve kaldal, mereääre roostik ja elektriliinialused (joonis 3).

Tabel 1. Kaitseala maa jaotus vastavalt omandivormile (seisuga 14.04.2015 maakatastrisse kantud maa, arvesse on võetud katastriüksused, mille pindala kaitseala piires on vähemalt 0,1 ha)

Omandivorm	Pindala (ha)	Katastriüksuste arv
Eramaa	27,5	19
Riigimaa	343,6	19
Maakatastrisse kantud maa kokku	371,1	38
Jätkuvalt riigi omandis olev maa	8,8	-

Joonis 2. Kaitseala maa jaotus vastavalt omandivormile.

Joonis 3. Kaitseala kõlvikuline jaotus.

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **RMK** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel ja ala külastuse korraldamine kaitseala väärtuste soodsa seisundi säilitamiseks ning tutvustamiseks.
- **Torgu vald ja Salme vald** – huvitatud eelkõige piirkonna tasakaalustatud arengust.
- **Maaomanikud ja kohalikud elanikud** – huvitatud oma maa heaperemehelikust kasutamisest ja elukeskkonna paranemisest ning metsamajandamisest.
- **Loodushuvilised ja turistid** – huvitatud ala loodusväärtustega tutvumisest ning teabe olemasolust.

1.4. KAITSEKORD

Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele viieks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks (tabel 2, joonis 1).

Tabel 2. Kaitseala jagunemine vöönditeks

Nimetus	Pindala (ha)	Tüüp
Jõesoo	92,1	Looduslik sihtkaitsevöönd
Kaavi	27,4	Hooldatav sihtkaitsevöönd
Koltsi	66,2	Piiranguvöönd
Lausma	28,4	Looduslik sihtkaitsevöönd
Riiu soo	33,4	Looduslik sihtkaitsevöönd
Valdesheimi	132,4	Hooldatav sihtkaitsevöönd

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Sihtkaitsevööndi metsa kaitse eesmärgid on Jõesoo, Riiu soo ja Lausma sihtkaitsevööndites metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina ning Valdesheimi ja Kaavi sihtkaitsevööndites bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud hooldustööd kaitstavate liikide elutingimuste säilitamiseks; puu- ja põõsarinde harvendamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raie tehnoloogia, raieaja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi puhastamise viiside ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

Jõesoo sihtkaitsevööndis on 1. veebruarist 31. augustini keelatud inimeste viibimine väljaspool kaitseala valitseja poolt tähistatud teid ja radu, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus. Kaitseala valitseja nõusolekuta on keelatud uute ehitiste püstitamine. Piiranguvööndi metsa kaitse eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine. Piiranguvööndis on keelatud uuendusraie, välja arvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat, kusjuures kaitseala valitsejal on koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks õigus esitada nõudeid turberaie liigi, raie tehnoloogia, raieaja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi puhastamise viiside ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

Kaitse-eeskirja kohaselt on jahipidamine kaitsealal keelatud, kuid kaitse-eeskiri annab võimaluse ulukite arvukuse reguleerimiseks vöönditi. Täpsem regulatsioon kaitse-eeskirjas puudub, ulukite arvukuse reguleerimine toimub kaitseala valitseja nõusolekul.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Natura elupaigatüüpide inventuur viidi läbi 2001. aastal. Metsaelupaigatüüpide kordusinventuur viidi OÜ Consultare (inventeerija Sirje Azarov) poolt läbi 2012. aastal koos KKK koostamisega. 2010. aastal inventeeriti piirkonna märgalad ELFi märgalade projekti käigus. 2012. aastal toimunud Kura kurgu linnuala haudelinnustiku ja rändel peatuvate ujupartide ning kurvitsaliste inventuur Viieristi looduskaitseala ei hõlmanud.

Kaitseala samblikke uuriti 2008. aastal Saaremaal toimunud Balti mükoloogide ja lihhenoloogide XVII sümposiumil (EELIS). Uuringu tulemusena registreeriti kaitsealal 167 erinevat liiki samblikke, lihhenikoolset ja ühinenud seent, neist 28 on Eestis haruldased.

Lisaks inventuuridele on kaitstavate taimeliikide kasvukohti EELIS-es registreeritud ka Eestimaa Looduse Fondi andmebaasi (2002) alusel, riikliku seire (pt 1.5.2) ja Keskkonnaameti poolt läbiviidud välitööde käigus.

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Kaitsealal seiratakse kaheksas seirejaamas ohustatud soontaimi ja samblaliike (tabel 3), Sõrve seirejaamas maismaalimuseid (SJA4655000) ning Jõesoo sihtkaitsevööndis merikotkast.

Tabel 3. Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire Viieristi LKA-l

Jaama nimi	Kood	Seiratav liik	Seire intervall/ viimase loenduse aasta
Kaavi	SJA2417000	Püramiid-akakapsas	5 aastat/ 2014

Kaavi	SJA2483000	Harilik jugapuu	8 aastat/ 2014
Mässa	SJA2596000	Püramiid-akakapsas	5 aastat/ 2014
Mässa	SJA3803000	Püramiid-akakapsas	5 aastat/ 2014
Viieristi	SJA5369000	Püramiid-akakapsas	3 aastat/ 2014
Viieristi	SJA2707000	Tuhkpihlakas	8 aastat/ 2014
Viieristi	SJA2360000	Püramiid-akakapsas	8 aastat/ 2014
Mässa	SJA6645000	Püramiid-akakapsas	5 aastat/ 2014

Ohustatud soontaime- ja samblaliikide seire eesmärk on koguda järjepidevat informatsiooni Eestis haruldaste ja ohustatud taime- ning samblaliikide populatsioonide seisundist ja toimunud muutustest. Seireobjektideks on rahvusvaheliste konventsioonidega kaitstavad liigid, Eestis I ja II kategooria kaitsealused ning punasesse nimestikku kantud taimeliigid. Tulemused on kasutatavad nii liigi seisundi hindamisel ja vajaliku kaitsemeetmete väljatöötamisel kui ka ühe parameetrina keskkonna seisundi hindamisel. Haruldaste soontaimealiikide seiret tehakse kahe erineva meetodika järgi, mida nimetatakse vastavalt ruuduseireks ja seisundiseireks. Ruuduseire meetodikas toimub liikide seire selleks valitud kindla suurusega seireruutudel, millel loendatakse liigi isendite arv, määratakse nende fenofaas, vitaalsus, katvus, kaasnevad liigid ja parameetrid. Seisundiseire raames antakse hinnang liigi lokaalpopulatsiooni seisundile.

Maismaalimuste seire tähtsamaks ülesandeks on informeerida keskkonnas toimunud muutustest, mis on põhjustatud saaste kauglevist ja kohalikust atmosfääri saastest. Tigude fauna koosseis ja selles toimuvad muutused on heaks iseloomustajaks keskkonnas toimuvatele muutustele, kuna erinevate liikide tolerantsus erinevate saaste liikide suhtes on erinev. Maismaalimuste seire käigus hinnatakse limuste liigilist koosseisu ning isendite arvu, sh elusate isendite ja tühjade kodade arvu. Meetoditest kasutatakse ruuduseiret ja sõelameetodit. Sõrve seirejaamas tehti seiret vaid 1995. aastal pilootprojekti raames. Tegemist ei ole püsiseirealaga ning käesoleval ajal puuduvad andmed järgmise seire toimumise aja kohta.

Seireprogrammi „Kotkad ja must-toonekurg” eesmärgiks on Eestis pesitsevate kotkaste ja must-toonekure arvukuse ja selle muutuste, samuti sigimisedukuse ning peamiste ohutegurite mõju jälgimine. Seireprojekti käigus kogutud informatsiooni on võimalik kasutada nende liikide kaitse korraldamiseks. Sigimisedukuse jälgimine annab ka informatsiooni saasteainete mõju kohta seiratavatele liikidele, kuna kotkad kui tippkiskjad paiknevad toiduahela tipus ning on seetõttu ohustatud elusorganismides ladestuvate püsivate saasteainete (nagu näiteks DDT, raskmetallid jt) poolt. Merikotka seire toimub kolme- kuni viieaastase sammuga, kuid vajadusel tehakse seiret ka sagedamini. Seire käigus kogutakse informatsiooni pesitsusterritooriumite arvu ning sigimisedukuse kohta. Kotkaste ja must-toonekure seiret viib läbi Kotkaklubi.

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Kaitsealal on EELIS-e andmetel registreeritud 27 kaitstavat taimeliiki. Andmed pärinevad valdavalt aastatest 1960–1994. Vajalik on taimestiku inventuuri läbiviimine eelkõige Litoriinamere rannaastangul ja allikasoo, mis on Viieristi looduskaitseala kõige iseloomulikum kasvukoht.

Kogu kaitseala kuulub Kura kurgu linnuala koosseisu, kuid andmed ala linnustiku kohta sisuliselt puuduvad, v.a üksikud vaatlused Koltse järvelt ja merikotka vaatlused Jõesoo sihtkaitsevööndis. Vajalik on haudelinnustiku inventuuri läbiviimine kaitsealal, kuid eelkõige kaitseala põhja- ja lõunapoolsemal lahustükil.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

Kuigi kaitseala oma rannaastangu ja allikasooaga on tuntud ka kui haruldaste liikide kasvukoht, nimetab kehtiv kaitse-eeskiri otseselt vaid I kategooria kaitstavate liikide kaitset. Selliseid liike on kaitsealal teadaolevalt üks – merikotkas (*Haliaeetus albicella*). Viieristi loodusala kaitse-eesmärkidena liike ei nimetata.

Kuigi kaitse-eeskiri muude liikide kaitset otseselt ei maini, on elustiku kaitse-eesmärgid kaitse-eeskirjast tuletatavad. Kaitseala on loodud botaanilise objekti „Luuderohu ja jugapuu kasvukoht” baasil, millest on tuletatav hariliku jugapuu (*Taxus baccata*) ja hariliku luuderohu (*Hedera helix*) kaitse. Samuti nimetatakse kaitse-eeskirjas allikasood ja sealseid haruldasi taimekooslusi. Kaitsekord näeb ette Valdesheimi sihtkaitsevööndis Kuressaare-Sääre maantee ja Sörve 35 kV elektriliini trassi lääneserva vahele jääval alal ja Koltse piiranguvööndis Kuressaare-Sääre maantee ja Koltse järve vahelisel alal kaitsealuse taimeliigi kasvutingimuste säilitamiseks kohustusliku tegevusena häilude raiumist. Selliseid tingimusi vajavaks liigiks on püramiid-akakapsas (*Ajuga pyramidalis*). Viieristi looduskaitseala on tuntud ka kui üks väheseid tuhkpihlaka (*Sorbus rupicola*) kasvukohti Eestis.

2.1.1. LINNUSTIK

I kaitsekategooria liikidest pesitseb kaitsealal Jõesoo sihtkaitsevööndis merikotkas. Koltse järve elupaigaks II kategooria kaitstavale linnuliigile sarvikpütile (*Podiceps auritus*), keda 1999. aasta kevadel on loendatud kaks paari ning III kategooria kaitstavatele linnuliikidele sookurele (*Grus grus*) ja punajalg-tildrile (*Tringa totanus*), mõlemad on 2000. aasta kevadel loendatud üks paar. Kõik need liigid kuuluvad linnudirektiivi I lisasse. Lisaks on III kategooria kaitsealustest linnuliikidest 2008. aastal loendatud kaks täiskasvanud tetre (*Tetrao tetrix*). Teder kuulub linnudirektiivi II lisasse.

2.1.1.1. Merikotkas

I kat; LiD I, KE – jah, LiA – jah.

Merikotkas (*Haliaeetus albicella*) on Eestis ajalooliselt levinud peamiselt kahes piirkonnas: Lääne-Eestis ja läänesaartel ning Suur-Emajõe lähiümbruses. Suur osa Eesti populatsioonist (80%) pesitseb viies maakonnas (Saare-, Hiiu-, Lääne-, Pärnu- ja Tartumaal). Aastatel 2008–2010 on registreeritud Saaremaal 57 ja Eestis kokku 195 asustatud pesitsusterritooriumi (Nellis, 2010). 2010. aasta merikotkaste seire (Nellis 2010) tulemusena hinnati merikotka arvukuseks Eestis 200–220 paari. Merikotka sigivuse ja arvukuse kasv on tinginud viimasel kahel kümnendil

paljude potentsiaalsete elupaikade kasutuselevõtu. Siiski ei ole arvukus veel keskkonna kandevõimeni jõudnud ja arvukus kasvab jätkuvalt.

Merikotka pesapaigad asuvad enamasti täisküpses rannamännikus, segametsas või rabasaarel. Viieristi looduskaitsealal on pesapaigad merest u 500 m kaugusel soostunud metsas. Tegemist on merikotka olulise pesitsuskohaga, kus kotkapaar on teadaolevalt alates 1967. aastast ehitanud praegusele kaitsealale vähemalt kuus erinevat pesapaika. Poole sajandi perspektiivis on kotkapaar pesa asukohta muutnud vähe, sest rohkem häiritud kohtades ehitavad kotkad ühes kümnendis mitu pesa ja võivad kolida mitu kilomeetrit. Viieristi looduskaitsealal on kotkapaar püsinud väikesel alal ja kümne aasta kohta on keskmiselt ehitatud üks pesa. Kaitsealal on keskkonnaregistris registreeritud kaks merikotka pesapaika, millest lõunapoolsemas pesas (KLO9100072) on kotkad pesitsenud alates 2010. aastast (samal puul oli pesa ka aastatel 1987-2004) ja 2015. aastal lennuvõimestus sellest pesast kaks poega. Põhjapoolsem pesapaik (KLO9100982) on varisenud. Ekspert Renno Nellise hinnangul on jätkuvalt tegemist olulise merikotka pesitsuskohaga.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 merikotka paar.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 merikotka paar.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Sihtkaitsevööndi kaitsekord, sh liikumiskiirang 1. veebruarist 31. augustini, tagab kotkaste häirimatu pesitsemise.

- Pesitsusaegne häirimine

Leevendav meede: liikumiskiiranguga alade täiendav tähistamine (4.1.3).

2.1.1.2. Sarvikpütt

II kat; LiD I, KE – ei, LiA – jah.

Sarvikpütt (*Podiceps auritus*) on Eestis vähearvukas pesitseja taimestikurohketel järvedel ja tiikidel. Sarvikpütt on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel ohulähedane liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 200–300 sarvikpüti paari ja arvukuse trend on stabiilne. Talvitub kuni 20 isendit. Sarvikpüti vaenlasteks on mink või mõni teine poolveeline kiskja. Pojad võivad sattuda harvemini ka kährikute, kajakate ja laukude ohvriks (Elts jt 2013).

Kaitsealal on sarvikpütile sobilikuks pesitsuskohaks Koltse järv. Väga kuivadel aastatel ei pruugi järvel pesitsemine õnnestuda, sest järv kuivab tavaliselt pärast pesitusperioodi kesksuvel ära, kuid enamikel aastatel eelduslikult küll, sest sarvikpüti pojad lennuvõimestuvad juuni lõpus. Sarvikpütt pesitseb Eestis sageli madalatel ja ajutiselt kuivavatel veekogudel, nt karjäärid või Märjamaa järtad ning Koltse järv ei ole liigile seetõttu erakordseks elupaigaks. Lisaks 1999. aastal registreeritud sarvikpüti pesitsemisele (2 paari) on 2014. aastal registreeritud eElurikkuse andmetel Koltse järvel sarvikpüti paari pesamaterjali kogumine. Ornitoloog Mati Martinsoni (2015) hinnangul on Koltse järve näol tegemist sarvikpütile sobiliku pesitsuskohaga, mistõttu tehakse kavaga ettepanek lisada sarvikpütt kaitseala kaitse-eesmärgiks. Vastavalt Euroopa Liidu tähtsusega linnualade kriteeriumitele on Kura kurgu linnuala, kuhu kuulub ka Viieristi looduskaitseala, esile tõstetud ka kui olulist sarvikpüti läbirändeala, kuid kaitseala on oluline sarvikpütile eelkõige pesitsusalana.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 sarvikpüti paar.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 sarvikpüti paar.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Järve kinnikasvamine.

Leevendav meede: Tegemist on loodusliku protsessiga, aktiivsete meetmete rakendamine ei ole otstarbekas.

2.1.2. TAIMESTIK

EELIS-e andmetel on kaitsealal registreeritud 27 kaitstavat taimeliiki, neist 12 on II kategooria kaitsealused liigid ja 15 III kategooria kaitsealused liigid (tabel 4). Arvestades kaitse-eeskirja, ohustatuse kategooriat Eesti ohustatud liikide punases nimestikus ja andmete kvaliteeti (eElurikkus, 2013; tabel 4) väärivad kaitse-eesmärkide hulka määramist järgmised liigid:

1. Harilik luuderohi (*Hedera helix*) ja harilik jugapuu (*Taxus baccata*), mille kasvukohtade kaitse baasil on kaitseala moodustatud. Harilik luuderohi on ohustatud ja harilik jugapuu ohulähedane liik.
2. Püramiid-akakapsas (*Ajuga pyramidalis*), mille kasvutingimuste säilitamiseks näeb kaitse-eeskiri ette kohustusliku tegevusena häilude raiumist Valdesheimi sihtkaitsevööndis Kuressaare-Sääre maantee ja Sõrve 35 kV elektriliini trassi lääneserva vahele jääval alal ning

Koltse piiranguvööndis Kuressaare-Sääre maantee ja Koltse järve vahelisel alal. Püramiid-akakapsas on ohualdis liik.

3. Tuhkpihlakas (*Sorbus rupicola*), mis on ohustatud liik; Viieristi looduskaitsealal on üks väheseid liigi kasvukohti Eestis.
4. Tõmbiõieline luga (*Juncus subnodulosus*), mis on ohualdis liik. Tegemist on vaid Saaremaa lääneosas kasvava allikasoo taimega.

Tabel 4. Kaitstavad taimeliigid Viieristi LKA-I

Liigi nimetus	Kat	Levik leiukohti / pindala (ha)	Ohustatus punases nimestikus
1. Harilik luuderohi (<i>Hedera helix</i>)	II	5/9,3	Ohustatud (5)
2. Tuhkpihlakas (<i>Sorbus rupicola</i>)	II	2/-	Ohustatud (5)
3. Püramiidjas akakapsas (<i>Ajuga pyramidalis</i>)	II	7/5,5	Ohualdis (6)
4. Gmelini kilbirohi (<i>Alyssum montanum subsp. gmelinii</i>)	II	1/-	Ohualdis (6)
5. Russowi sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza russowii</i>)	II	1/1,5	Ohualdis (6)
6. Tõmbiõieline luga (<i>Juncus subnodulosus</i>)	II	2/1,8	Ohualdis (6)
7. Väike käopõll (<i>Listera cordata</i>)	II	2/24,2	Ohualdis (6)
8. Kärbesõis (<i>Ophrys insectifera</i>)	II	1/1,9	Ohulähedane (7)
9. Jumalakäpp (<i>Orchis mascula</i>)	II	1/-	Ohulähedane (7)
10. Alpi võipätakas (<i>Pinguicula alpina</i>)	II	2/-	Ohulähedane (7)
11. Harilik jugapuu (<i>Taxus baccata</i>)	II	5/9,3	Ohulähedane (7)
12. Salutulikas (<i>Ranunculus polyanthemus subsp. nemorosus</i>)	II	1/-	Ohuväline (8)
13. Püstine hiirehernes (<i>Vicia cassubica</i>)	III	2/-	Ohulähedane (7)
14. Kuradi-sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza maculata</i>)	III	3/2,9	Ohulähedane (7)
15. Karukold (<i>Lycopodium clavatum</i>)	III	1/9,8	Ohulähedane (7)
16. Harilik ungrukold (<i>Huperzia selago</i>)	III	5/25,2	Ohulähedane (7)
17. Tumepunane neuvaip (<i>Epipactis atrorubens</i>)	III	2/1,9	Ohuväline (8)
18. Laialehine neuvaip (<i>Epipactis helleborine</i>)	III	1/14,1	Ohuväline (8)
19. Soo-neuvaip (<i>Epipactis palustris</i>)	III	1/1,5	Ohuväline (8)
20. Harilik käoraamat (<i>Gymnadenia conopsea</i>)	III	1/1,9	-
21. Harilik valvik (<i>Leucobryum glaucum</i>)	III	1/9,3	Ohuväline (8)
22. Suur käopõll (<i>Listera ovata</i>)	III	6/46,4	Ohuväline (8)

Liigi nimetus	Kat	Levik leiukohti / pindala (ha)	Ohustatus punases nimestikus
23. Pruunikas pesajuur (<i>Neottia nidus-avis</i>)	III	5/35,3	Ohuväline (8)
24. Kahelehine käokeel (<i>Platanthera bifolia</i>)	III	2/10,8	Ohuväline (8)
25. Rohekas käokeel (<i>Platanthera chlorantha</i>)	III	1/9,3	Ohuväline (8)
26. Vööthuul-sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza fuchsii</i>)	III	3/25	Ohuväline (8)
27. Kahkjaspunane sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza incarnata</i>)	III	1/0,3	Ohuväline (8)

Väärrib märkimist, et EELIS-st saadud info kohaselt on taimestiku andmed suhteliselt vanad pärinedes aastatest 1960–1994. Vajalik on taimestiku inventuuri läbiviimine (pt 4.1.2.1) Litoriinamere rannaastangul ja allikasooos, mis on Viieristi looduskaitseala kõige esinduslikum kasvukoht. Seetõttu ei ole põhjendatud kõikide II kategooria kaitsealuste liikide kaitse-eesmärgiks arvamine, kuna nende kaitse tagatakse eesmärgiks seatud elupaigatüüpide kaitsega.

Samblikest on registreeritud II kaitsekategooriasse kuuluva männi-soomussambliku (*Hypocnomyce anthracophila*) ning III kaitsekategooriasse kuuluv hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*) kasvukohad. Männi-soomussamblik kuulub Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohuvälisesse kategooriasse (eElurikkus, 2013). Leiukoha registreeris Ave Suija 2008. aastal. Liik kasvab põlenud kännul Viieristi astangupealses männikus. Leiukoht on registreeritud punktina ning andmed arvukuse kohta puuduvad.

Harilik koobassamblik kuulub Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedasse kategooriasse. Leiukoha registreerisid Ede Leppik ja Maarja Nõmm 2008. aastal. Liik kasvas hariliku saare tüvel ning on keskkonnaregistrisse kantud punktobjektina. Andmed liigi arvukuse kohta puuduvad.

Seentest on registreeritud III kaitsekategooria liigi sarvklavulinopsise (*Clavulinopsis corniculata*) kasvukoht. See seen kuulub Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualdise liikide kategooriasse. Leiukoht on registreeritud punktobjektina ning andmed liigi arvukuse kohta puuduvad (registreeris Slavomir Adamcik 2008. aastal). Kaitsekorralduskavaga ei tehta ettepanekut seene- ja samblikuliikide nimetamiseks kaitseala kaitse-eesmärgina, kuna puuduvad andmed liikide arvukuse ja populatsioonide elujõulisuse kohta. Valdavalt on liikide leiukohad sihtkaitsevööndites, mis peaks tagama nende elupaikade säilimise.

2.1.2.1. Harilik jugapuu

II kat; KE – ei, LoA – ei.

Viieristi looduskaitseala Riiu soo sihtkaitsevöönd on Saaremaa tähtsamaid hariliku jugapuu (*Taxus baccata*) kasvualasid. EELIS-e andmetel märgiti 2001. aastal tehtud inventuuris seal 40 puu kasvumist ja samal ajal 2007. aastal ohustatud taimeliikide seirega (Kukk 2007) leiti 150 puud. 2014. aasta kaitstavate soontaimede seire koondaruandes (Kattai 2014) hinnati Kaavis isendite arvuks hinnanguliselt 280 puud ligi 2 ha suurusel alal. Puud paiknevad enamuses rannaastangul või kuni 50 m laiusel ribal astangu all. Kuivõrd on tegemist allikasooga ja pinnas on niiske, klassifitseerub kasvuala angervaksa kasvukohatüüpi, jugapuud kasvavad enamuses mikrokõrgendikel. Kaitseala vanima jugapuu vanuseks hinnatakse ligi 200 aastat. Kaavil (Riiu soo sihtkaitsevöönd) on jugapuu populatsiooni seisund hea. Esineb suuri viljuvaid puid ja kohati ka rohkesti järelkasvu. Hariliku jugapuu (*Taxus baccata* L.) kaitse tegevuskavas soovitatakse Viieristi kaitsealal inventeeritud jugapuude hooldusena jugapuid ümbritsevate puude harvendamist, samas näeb kehtiv kaitse-eeskiri Riiu soo sihtkaitsevööndites ette metsaökosüsteemi arengu tagamist üksnes loodusliku protsessina. Ka 2012. aasta metsaelupaikade inventuuris soovitatakse jätta jugapuude kasvualaks olev mets looduslikule arengule. Kuivõrd populatsiooni seisund on hea, kaitsekorralduskavas jugapuude kasvukohtade hooldamist ette ei nähta.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku jugapuu populatsioon vähemalt 280 isendiga.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku jugapuu populatsioon vähemalt 280 isendiga.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Hariliku jugapuu kaitse on tagatud Riiu soo sihtkaitsevööndi režiimiga, mis keelab majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise.

2.1.2.2. Püramiid-akakapsas

II kat; KE – ei, LoA – ei.

Püramiid-akakapsas (*Ajuga pyramidalis*) on liik, mis vajab avatud kuivemaid kasvukohti, teda leidub loometsas aga ka metsasihtidel, liinide all, raiesmikel, kus ta levib vastavalt kasvukoha sobivusele.

2009. aasta kaitstavate soontaimede seire koondaruande (Kattai 2009) põhjal on liigi parim kasvukoht jätkuvalt Mässa külas (seirejaam Mässa 4), kus 2009. aastal loendati 2000 isendit,

neist 90% generatiivsed. Populatsiooni seisund oli hea ning see oli võrreldes varasemaga laienuid nii pindalaliselt kui ka isendiliselt. Heas seisundis populatsioon on ka seirejaamas Viieristi 1, kus liigi isendeid loendati 300, neist 80% generatiivsed. Võrreldes 2004. a. seirega (leiti 20 isendit) on liik arvukam ning levinud lõuna suunas. Teistes seirejaamades oli liigi seisund stabiilne. 2014. aasta kaitstavate soontaimede seire koondaruandes (Kattai 2014) hinnati Viieristi kasvukohtadel arvukuseks kokku 316 taime ligi 3 hektaril ja taimevitaalsust enamasti heaks. Arvukuse muutust, võrreldes varasema seirekorraga, on raske hinnata, kuna ei ole selged Mässa ja Viieristi seirealade piirid. Negatiivse mõjutegurina toodi välja võsastumist, mistõttu on osades kasvukohtades seisund halvenenud v.a elektriliinialused kasvukohad, kus on hiljuti võsa eemaldatud. Oluline on, et koristatakse ära ka raidmed. Populatsiooni seisundi parandamiseks tuleb tõrjuda võsa ja puhastada metsahäile. Raiet tuleb teha talvel. Liigi kaitseks vajalikud tööd määratletakse riikliku seire andmete alusel. Riikliku seire käigus ei ole märgitud vajadust uute häilude raiumiseks liigikaitsealadel eesmärkidel. Tegemist on ühtlasi väga hea esinduslikkusega okasmetsad oosidel ja moreenikuhatistel (9060) metsaga. Vähesel määral võsa likvideerimine (eelkõige metsaservade, teede, sihtide ja olemasolevate häilude juures) ei mõjuta metsaelupaigatuubi seisundit.

Kehtiv kaitse-eeskiri näeb ette püramiid-akakapsa kasvutingimuste säilitamiseks kohustusliku tegevusena häilude raiumist Valdesheimi sihtkaitsevööndis Kuressaare-Sääre maantee ja Sõrve 35 kV elektriliini trassi lääneserva vahele jääval alal ning Koltsi piiranguvööndis Kuressaare-Sääre maantee ja Koltse järve vahelisel alal, kusjuures häilude suuruse ning paiknemise, raieaja ja kasutatava tehnoloogia määrab kaitseala valitseja.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis püramiid-akakapsa populatsioon vähemalt 2300 isendiga.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis püramiid-akakapsa populatsioon vähemalt 2300 isendiga.

Mõjutegurid ja meetmed:

- metsahäilude kinnikasvamine ning sihtide võsastumine

Leevendav meede: liinialuste ja sihtide hooldamine ning võsa tõrjumine olemasolevatel häiludel, mis tagab populatsioonide säilimise soodsas seisundis. Raiet tuleb teha talvel. Uute häilude rajamise vajadust ei ole riikliku seirega ette nähtud, lisaks võib tegevus kahjustada väärtuslike metsaelupaikade seisundit (4.1.7).

2.1.2.3. Harilik luuderohi

II kat; KE – ei, LoA – ei.

Harilik luuderohi (*Hedera helix*) on kaitsealal levinud hariliku jugapuuga samadel aladel – allikasoo olevatel mikrokõrgendikel 9 ha-l. Luuderohu suuremad eksemplarid küündivad umbes 17 m kõrguseni maapinnast. Harilik luuderohi kasvab Eestis oma levila põhjapiiril. Liigi elupaigaks Eestis on niisked segametsad, salu- ja lodumetsad ning sarapikud Saare- ja Hiiumaal. Sobivad elupaigad kuuluvad näiteks sõnajala, sinilille ja naadi kasvukohatüüpi. Liik on külmahell, kuid varjutaluv. Üldised ohutegurid on seotud metsade majandamise, kuivendamise ja isendite korjamisega. Kehtestatud sihtkaitsevööndi režiim tagab eeldatavalt liigi elupaiga säilimise.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku luuderohu populatsioon vähemalt 9 ha-l.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku luuderohu populatsioon vähemalt 9 ha-l.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Sihtkaitsevööndi režiim, mis tagab liigile soodsad kasvutingimused.

2.1.2.4. Tuhkpihlakas

II kat; KE – ei, LoA – ei.

Tuhkpihlakat (*Sorbus rupicola*) leidub rannaastangul kahes kohas. 2007. aasta kaitstavate soontaimede seire aruande (Kukk 2007) põhjal on liigi seisund hea. Populatsioon on hajus, kuid mitte nõrk, palju on väikesi u 0,5 m kõrgusi puukesi. Võrreldes 1999. aastaga oli kasvanud kogu populatsiooni arvukus: 1999. aastal kasvas 80 puud, 2007. aastal 120. 2014. aasta kaitstavate soontaimede seire koondaruandes (Kattai 2014) hinnati Viieristil isendite arvuks üle 100 puu. Negatiivse mõjutegurina toodi välja raiet, sest elektriliini alt on liini hoolduse käigus jämedad, generatiivsed puud maha saetud. Järsaku nõlval on siiski ka suuremaid põõsasjaid isendeid.

Liigile sobivad elupaigad on arumetsad ning loometsad ja –põõsastikud. Tuhkpihlakas kasvab looduslikult Eestis vaid Saaremaa lääneosas. Liigi kasvukohti ohustavad metsahooldustööd, lageraied, ehitustegevus ning muud mõjurid (eElurikkus 2013). Nimetatud tegevusi tuleb liigi leiukohtades vältida. Kehtestatud sihtkaitsevööndi režiim tagab eeldatavalt liigi elupaiga säilimise.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis tuhkpihlaka populatsioon vähemalt 120 isendiga.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on säilitada kaitsealal heas seisundis tuhkpihlaka populatsioon vähemalt 120 isendiga.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Sihtkaitsevööndi režiim, mis tagab kasvukohta puutumatusena.

2.1.2.5. Tõmbiõieline luga

II kat; KE – ei, LoA – ei.

Viieristi LKA-I on registreeritud tõmbiõielist luga (*Juncus subnodulosus*) kahes leiukohas. EELIS-e andmed pärinevad 1985. aastast ja uuesti on samadel leiukohtadel liigi kasvamine registreeritud 2010. aastal. Liigiandmete ajakohastamiseks tuleb läbi viia inventuur.

Allikasoo kasvavaid liike mõjutab eelkõige veerežiim. Veerežiim tuleb säilitada looduslikuna nii allikasoo kui lähialadel. Hetkel ei ole teada tegevusi, mis võiksid veerežiimi muuta.

Kaitse-eesmärgid:

- Pikaajalised (30 aasta) kaitse-eesmärgid: tõmbiõieline luga on säilinud vähemalt KKK perioodil inventeeritud ulatuses ja seisundis.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärgid: tõmbiõieline luga on alal esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Kaitstava taimeliigi elupaigaks on allikasoo, kus kasvutingimused on enim mõjutatud looduslikest protsessidest. Liigi kaitse tagab kehtiv sihtkaitsevööndi kaitsekord.

- Puudulikud levikuandmed, mis ei võimalda seada täpsemaid kaitse-eesmärke

Leevendav meede: kaitse-eesmärkide täpsustamiseks on vajalik taimestiku inventuuri läbiviimine (pt 4.1.2.) Litoriiinamere rannaastangul ja allikasoo.

2.2. KOOSLUSED

Loodusdirektiivi eesmärgiks on kaitsta biotoope mitte ainult kui teatud looma- ja taimeliikide elupaiku/kasvukohti, vaid kui omaette väärtust. Oluliseks peetakse elupaigatüüpe, mis on oma loodusliku levila piires kadumisohtu, mille levila on piiratud või mis silmapaistvalt esindavad elupaikade tüüpilisi omadusi vähemalt ühes biogeograafilises piirkonnas. Esmatähtsate elupaigatüüpide hulka kuuluvad need, mille kaitse tagamiseks on Euroopa Liidul eriline vastutus seoses sellega, et suur osa antud elupaikade levilast paikneb liikmesriikide territooriumil.

Kaitsealal on elupaigatüüpe inventeeritud 358,2 ha ulatuses (tabel 5, joonis 4) ehk u 94%-l ala pindalast. 0-elupaigaks on määratud 13 ha, peamiselt teede ja elektriliinide alused maad. Määratlemata staatusega on 8,7 ha Valdesheimi ja Jõesoo sihtkaitsevööndis asuvat roostikku. Kaitsealal on valdavad metsakooslused, mida on 324,7 ha ehk u 86%-l kaitsealast. Enim on vanu loodusmetsi (9010*), mida leidub 118,1 ha. Sooelupaigatüüpide levikut täpsustati 2010. aasta inventuuriga. Metsaelupaigatüüpide levikut täpsustati 2012. aasta inventuuriga. Võrreldes 2001. aasta inventuuriga leidub allikaid ja allikasoid varasemalt määratud 9,3 ha asemel 2,4 ha. Elupaik paikneb kaitseala põhjapoolsemal lahustükil Litoriinamere rannaastangu servas ja pindala vähenemine on toimunud selle arvel, et kogu rannaastangu alust metsasemat serva ei ole enam sooelupaigaks inventeeritud. Kaitsealal on inventeeritud veel Natura sooelupaigatüüpidest siirde- ja õõtsiksoid (7140) (1,3 ha), kuid väikese pindala tõttu ei ole neid metsaelupaigatüüpidest eristatud ja kavaga ei tehta ettepanekut kooslus kaitseala kaitse-eesmärgiks arvata. Samal põhjusel ei seata kaitse-eesmärgiks ka niiskuslembeseid kõrgrohustuid (6430) (0,2 ha). Koltse järv on ekslikult 2012. aastal inventeeritud liigirikkaks madalsooniks (7230), arvestamata järve erandlikkust: tegemist on moreenküngaste nõos oleva ajutise veekoguga, mis täitub rohke veega ainult kevaditi ja kestvate sadude korral, kuid vesi võib osadel aastatel ka kauemaks püsima jääda. Eerik Leibaku (2015) hinnangul ei ole samuti tegemist liigirikka madalsooga, sest soostumist ei ole. Järvenõos paiknevad allikad ja eriti rohkesti on neid nõo põhjaosas. Välisabi projekti „Natura 2000 võrgustiku moodustamine Eesti magevee- ja riimveeliikide ja nende elupaikade kaitseks” (Natura veeprojekt) raames (2001–2003) määrati Koltse järve rannikulõukaks (1150*), kuid oma asendi ja morfoloogia tõttu on Koltse järve rannikulõuka elupaigatüübiks pidamine ekslik, sest ei vasta elupaigatüübi kriteeriumitele. Järv on küll madal, kuid ühendus merega puudub. Merevee mõju ei saa järvele mõjuda, sest järvest idas enne merd asub kõrge 24–27 meetrine Litoriinamere rannaastang. Ruta Tamre koostatud ametlikus järvede nimestikus (2006) on Koltse järv küll halotroofseks märgitud, kuid hinnatud ei ole vee ioonilise koostise järgi võimalikku mere reliktset mõju. Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituudi limnoloogiakeskuse professori Ingmar Oti (2015) hinnangul ei ole tegemist rannikulõukaga või looduslikult rohkehoitelise järvega (3150), vaid tegu on järvega, mida loodusdirektiivi I lisas ei olegi. Paljuski sarnaneb Koltse järv üleujutatava niiduga, kuhu koguneb regulaarselt kevaditi vesi, kuid ei kujune järvele omaseid kooslusi ega ka setteid. Koltse järve väärtustatakse kaitse-eesmärgina siiski kui järve, mitte kui hooldamist (niitmist või karjatamist) vajavat niitu. Eelnevat seisukohta toetab ka ornitoloog Mati Martinsoni (2015) hinnang, et Koltse järve näol on tegemist sarvikpütile sobiliku pesitsuskohaga. Seetõttu ei tehta kavaga ka sinihelmikakoosluste (6410) kaitse-eesmärgiks arvamise ettepanekut, mis 2001. aastal Natura elupaigatüüpide inventuuri käigus määrati Koltse järve kaldal ja Lausma sihtkaitsevööndis, sest kaitsekorralduslikult ei ole otstarbekas hakata neid poollooduslike kooslustena hooldama. Loodusala eesmärkidesse jäävad sinihelmikakooslused alles. Natura ala standardandmebaasis tuleb teha vastavad parandused elupaigatüüpide pindalade ja katvuste osas.

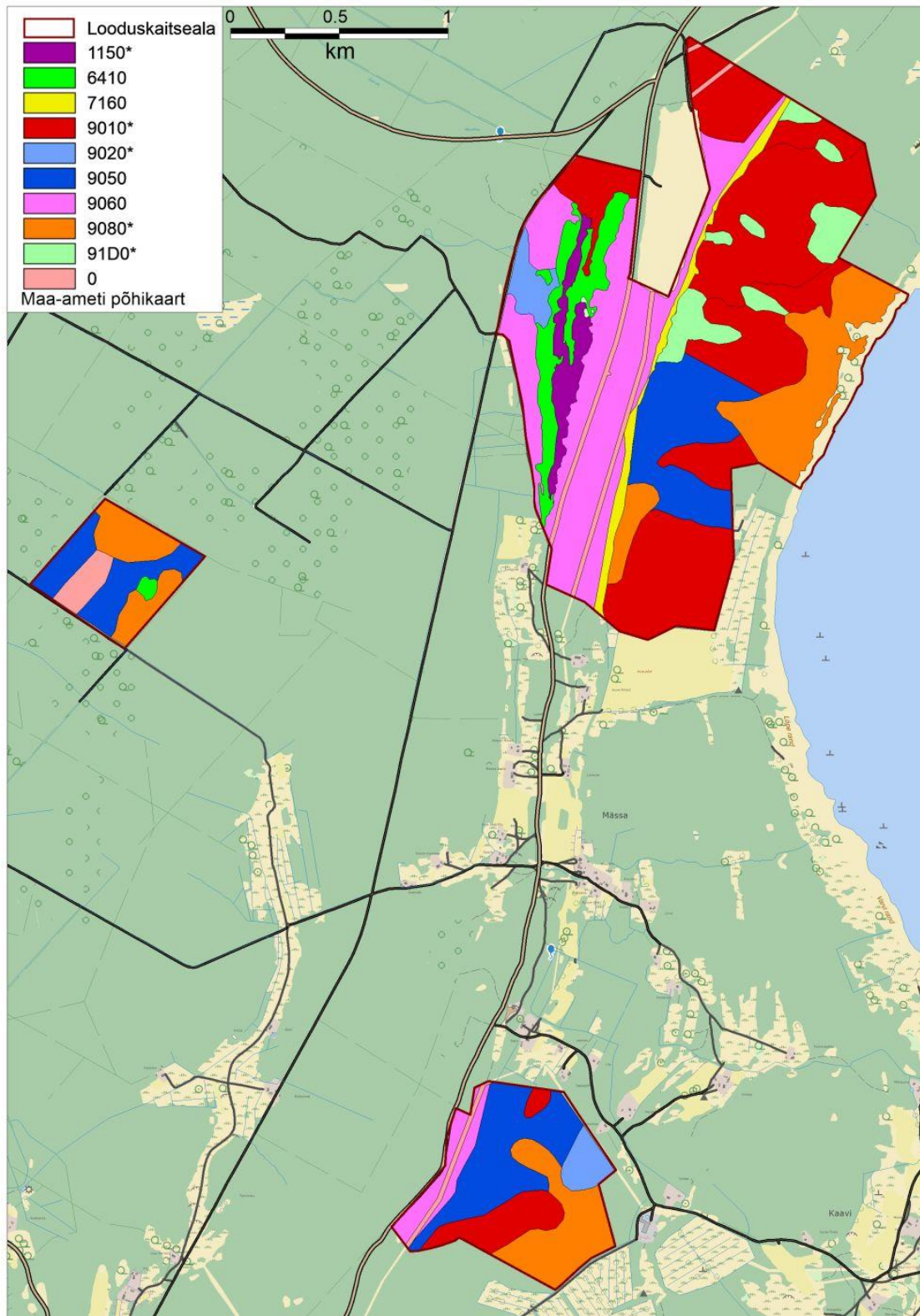
Tabel 5. Viieristi kaitsealal inventeeritud Natura elupaigatüübid

Elupaigatüüp	Natura elupaigatüüpide inventuur 2001* ja Consultare metsaelupaigatüüpide inventuur 2012 (ha)	ELF sooelupaigatüüpide inventuur 2010 (ha)	Katvus¹ (ha)	KE	LoA	Esinduslikkus²
Rannikulõukad (1150*)	8,9*		-	Ei	Ei	-
Sinihelmikakooslused (6410)	15,6*		24,6	Ei	Jah	B
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)		0,2				
Allikad ja allikasood (7160)	9,3*	2,4	9,3	Ei	Jah	A
Siirde- ja õõtsiksood (7140)		1,3				
Vanad loodusmetsad (9010*)	118,1		119,8	Ei	Jah	C
Vanad laialehised metsad (9020*)	9,2		7,9	Ei	Jah	C
Rohunditerikkad kuusikud (9050)	58,3		52,2	Ei	Jah	B

¹ Vastavalt loodusala standardsele andmevormile.

² Vastavalt loodusala standardsele andmevormile. Loodusliku elupaigatüübi esinduslikkuse aste antud alal. A: väga esinduslik, B: esinduslik, C: arvestatav esinduslikkus.

Elupaigatüüp	Natura elupaigatüüpide inventuur 2001* ja Consultare metsaelupaigatüüpide inventuur 2012 (ha)	ELF sooelupaigatüüpide inventuur 2010 (ha)	Katvus¹ (ha)	KE	LoA	Esinduslikkus²
Oosidel ja moreenikuhjatistel kasvavad okasmetsad (9060)	65,2		69,9	Ei	Jah	C
Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	58,7		67,6	Ei	Jah	B
Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	14,9		15,1	Ei	Jah	B
Kokku	358,2		366,5			

Joonis 4. Elupaigatüübid kaitsealal (Koltse järve määratlus vajab täpsustamist).

2.2.1. SINIHELMIKAKOOSLUSED

Suurim sinihelmikakooslus (6410) paikneb ümber Koltse järve. Väiksemaid fragmente esineb metsaelupaigatüüpide vahel. Elupaigatüübi pindala on kokku 15,6 ha. Alasid ei hooldata ning arvestades nende paiknemist ja väiksust ei ole see ka mõistlik. Üldjuhul on sinihelmikakoosluste peamiseks mõjuteguriks hoolduse puudumine ja sellest tingitud kinnikasvamine, mille puhul on leevendavaks meetmeks karjatamine. Antud juhul on tegemist kaitseala ainukese pool-loodusliku kooslusega, mille pindala ja tähtsus on väike. Karjatamiseks oleks vajalik rajada ligi 5 km karjaaedu. Seetõttu ei ole karjatamist antud juhul mõttekas tegevusena kavandada ning niidud arenevad looduslikult. Kavaga ei tehta ettepanekut sinihelmikakooslusi kaitseala kaitse-eesmärgiks arvata.

2.2.2. ALLIKAD JA ALLIKASOOD

Elupaigatüüp allikad ja allikasood (7160) kulgeb piki Litoriinamere astangu serva 2,4 ha-l. Elupaigatüübi esinduslikkus on hinnatud esinduslikuks (B), sinne allikasoo on ka mitmete kaitstavate taimeliikide, nagu alpi võipätakas, Russowi sõrmkäpp, kärbesõis ja tõmbiõieline luga, kasvukoht.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Allikate ja allikasoodede säilimine vähemalt 2,4 ha esinduslikkusega B.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Allikate ja allikasoodede säilimine vähemalt 2,4 ha esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Allikasoo on mõjutatud peamiselt looduslikest protsessidest. Kaitse tagab kehtiv sihtkaitsevööndi kaitsekord.

2.2.3. VANAD LOODUSMETSAD

Vanu loodusemetsi (9010*) esineb kaitseala kõikides vööndites, v.a Lausma sihtkaitsevöönd. Neist 47,2 ha on hea (B) esinduslikkusega ja 70,9 ha arvestatava (C) esinduslikkusega. Vanadel loodusemetsadel tuleb hoida inimõju võimalikult väikesena. 2012. aasta inventuuriga anti soovitus jätta vanad loodusemetsad looduslikule arengule, v.a piirisihid, mis tuleks lahti rajada. Olemasolev sihtkaitsevööndi kaitseresim tagab vanade loodusemetsade loodusliku arengu.

Kavaga tehakse ettepanek arvata Koltsi piiranguvööndi vanad loodusmetsad soodsa seisundi säilimiseks sihtkaitsevööndisse.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Vanade loodusmetsade säilimine vähemalt 118 ha ja esinduslikkuse tõusmine tasemele B.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Vanade loodusmetsade säilimine vähemalt 47 ha esinduslikkusega B ning 71 ha esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Ebapiisav kaitsekord – vanad loodusmetsad asuvad osaliselt Koltsi piiranguvööndis, kus on lubatud turberaie ja elupaigatüübi soodne seisund ei ole tagatud.

Leevendav meede: Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatüüpide arvamine sihtkaitsevööndisse.

2.2.4. VANAD LAIALEHISED METSAD

Vanad laialehised metsad (9020*) asuvad Kaavi sihtkaitsevööndis ja Koltsi piiranguvööndis kokku 9,2 ha ulatuses. Nende esinduslikkus on hinnatud heaks (B). Vanadel laialehistel metsadel tuleb hoida inimõju võimalikult väikesena. 2012. aasta inventuuriga anti soovitus jätta vanad laialehised metsad looduslikule arengule, v.a vana metsatee, mis tuleb hoida võsast puhas ja piirisihid, mis peavad olema lahti raiutud. Kavaga tehakse ettepanek arvata Koltsi piiranguvööndi vanad laialehised metsad soodsa seisundi säilimiseks sihtkaitsevööndisse.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Vanade laialehiste metsade säilimine vähemalt 9,2 ha esinduslikkusega B.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Vanade laialehiste metsade säilimine vähemalt 9,2 ha esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Ebapiisav kaitsekord – vanad laialehised metsad asuvad osaliselt Koltsi piiranguvööndis, kus on lubatud turberaie ja elupaigatüübi soodne seisund ei ole tagatud.

Leevendav meede: Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatüüpide arvamine sihtkaitsevööndisse.

2.2.5. ROHUNDITERIKKAD KUUSIKUD

Elupaigatüüp rohunditerikkad kuusikud (9050) hõlmab üldjuhul hea veevarustusega ja toitainerikka pehme mullahuumusega alasid maapinnalähedase liikuva põhjaveega orgudes. Puurindes valitseb kuusk, kuid kaasnedavad võivad ka laialehised liigid. Kaitsealal on rohunditerikkaid kuusikuid Riiu soo, Lausma ja Jõesoo sihtkaitsevööndites kokku 58,3 ha. Esinduslikkus ulatub väga heast (21 ha) hea (12,1 ha) ja arvestatavani (25,2 ha). 2012. aasta inventuuriga anti soovitus jätta rohunditerikkad kuusikud looduslikule arengule, v.a vana metsatee, mis tuleb hoida läbitavana.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Rohunditerikaste kuusikute säilimine vähemalt 33 ha esinduslikkuse tõusmisega tasemele A ning 25 ha esinduslikkuse tõusmisega tasemele B.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Rohunditerikaste kuusikute säilimine vähemalt 21 ha esinduslikkusega A, 12 ha esinduslikkusega B ja 25 ha esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Rohunditerikaste kuusikute kaitse on kaitsealal tagatud sihtkaitsevööndi režiimiga, mis välistab majandustegevuse.

2.2.6. OKASMETSAD OOSIDEL JA MOREENIKUHJATISTEL

Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) on levinud kõrgematel aladel Valdesheimi sihtkaitsevööndis, Koltsi piiranguvööndis ja Riiu soo sihtkaitsevööndis kokku 65,2 ha. Metsad on väga hea (57,3 ha) ja hea (7,9 ha) esinduslikkusega. Samal tasemel esinduslikkuse säilimise tagab sihtkaitsevööndi režiim. Kavaga tehakse ettepanek arvata Koltsi piiranguvööndi okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel soodsa seisundi säilimiseks sihtkaitsevööndisse, v.a majanduslikult kasutatavad ja osaliselt juba läbiraiutud vähemväärtuslikud kitsad erametsaribad Koltse järve kaldal. 2012. aasta inventuuriga anti soovitus jätta okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel looduslikule arengule, v.a püramiid-akakapsa kasvukohad, mis tuleb hoida valgusküllased ning vastavalt vajadusele teostada võsaraiet olemasolevates häiludes. Uute häilude rajamist ei planeerita.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel säilimine vähemalt 65 ha ja esinduslikkuse tõusmisega tasemele A.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel säilimine vähemalt 57 ha esinduslikkusega A ja 7,9 ha esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Ebapiisav kaitsekord – okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel asuvad osaliselt Koltsi piiranguvööndis, kus on lubatud turberaie ja elupaigatüübi soodne seisund ei ole tagatud.

Leevendav meede: Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatüüpide arvamine sihtkaitsevööndisse.

2.2.7. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD

Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*) on Kaavi, Lausma ja Valdesheimi sihtkaitsevööndites. Kõik need metsad (58,7 ha) on arvestatava (C) esinduslikkusega. Soometsad on suhteliselt ligipääsmatud ja sellest lähtuvalt ka inimtegevusest vähe mõjutatud. 2012. aasta inventuuriga anti soovitus jätta soostuvad ja soo-lehtmetsad looduslikule arengule, v.a vana metsatee, mis tuleb hoida võsast puhas ja piirisihid, mis peavad olema lahti raiutud.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Soostuvate ja soo-lehtmetsade säilimine vähemalt 58 ha ja esinduslikkuse tõusmisega tasemele B.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Soostuvate ja soo-lehtmetsade säilimine vähemalt 58 ha esinduslikkusega C.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Elupaigatüübi kaitse on kaitsealal tagatud sihtkaitsevööndi režiimiga, mis välistab majandustegevuse.

2.2.8. SIIRDESOO- JA RABAMETSAD

Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) asuvad väikeste aladena Valdesheimi ja Jõesoo sihtkaitsevööndis vanade loodusmetsade massiivi sees. 6,1 ha neist on väga hea (A) esinduslikkusega ning 8,8 ha hea (B) esinduslikkusega. Sarnaselt soometsadele on need suhteliselt ligipääsmatud ja inim mõjust puutumatud. 2012. aasta inventuuriga anti soovitus jätta siirdesoo- ja rabametsad looduslikule arengule, v.a piirisihid, mis tuleb lahti raiuda.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk

Siirdesoo- ja rabametsade säilimine vähemalt 14 ha ja esinduslikkuse tõusmisega tasemele A.

- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk

Siirdesoo- ja rabametsade säilimine vähemalt 6,1 ha esinduslikkusega A ja 8,8 ha esinduslikkusega B.

Mõjutegurid ja meetmed:

+ Elupaigatüübi kaitse on kaitsealal tagatud sihtkaitsevööndi režiimiga, mis välistab majandustegevuse.

2.3. MAASTIK JA ÜRSIKOBJEKTID

2.3.1. LITORIINAMERE RANNAASTANG JA VIIRISTI LUITED

Kaitseala tuntuimaks maastikuobjektiks on Litoriinamere ranna-astang. Ürglooduse raamatu järgi on astangu perve kõrgus 20–25 m ümp. Astangu suhteline kõrgus on kuni 18 m, jalami kõrgus 6–10 m ümp, nõlvakalle ulatub kohati 40°-ni. Astangu kujunemine algas Antsülusjärve ajal 9000–8000 at ja kestis kuni Limneamere staadiumini (u 4000 at), mil astangu jalam kerkis meretasemest kõrgemale. Rohkete allikate esinemine astangu jalamil on seotud liustiku servamoodustiste kaheosalise ehitusega (veeristik-kruusad moreenil). Astangu pealispind Valdesheimi sihtkaitsevööndi põhjaosas on luidestunud ja tuntud ka Viieristi mägedena. Luidestunud on ka ala Koltsi piiranguvööndi põhjaosas. Viieristi mägesid (luiteid) kui terviklikku geoloogilist objekti, on kahjustanud tugevasti kruusa kaevandamine Viieristi karjääris. Setted kruusakarjääris koosnevad valdavalt karbonaatsest veeristikust ja kruusast.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on rannaastangu säilimine looduslikuna u 2,5 km ulatuses ja luidete säilimine looduslikena Valdesheimi sihtkaitsevööndi põhjaosas ja Koltse piiranguvööndi põhjaosas u 15 ha-l.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on rannaastangu säilimine looduslikuna u 2,5 km ulatuses ja luidete säilimine looduslikena Valdesheimi sihtkaitsevööndi põhjaosas ja Koltse piiranguvööndi põhjaosas u 15 ha-l.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Külüstusest tingitud tallamine ja erosioon.

Leevendav meede: küllastajate suunamine, suunava taristu – trepi ja vaateplatvormi hooldamine, inimeste teavitamine.

2.3.2. KOLTSE JÄRV

Koltse järv paikneb kitsas nõos – järve pikkus on u 1400 m, laius 250 m ja pindala 8,9 ha. Järve maksimaalne sügavus on vaid 0,5 m, mistõttu järv kuivab sademetevaestel aegadel pea täielikult. Järv on eutroofne ja kinnikasvamise tõttu selle pindala tasapisi väheneb.

Kaitse-eesmärk:

- Pikaajaline (30 aasta) kaitse-eesmärk on Koltse järve säilimine looduslikuna 8,9 ha-l. Looduslike protsesside toimel võib järve pindala väheneda.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk on Koltse järve säilimine looduslikuna 8,9 ha-l. Looduslike protsesside toimel võib järve pindala väheneda.

Mõjutegurid ja meetmed:

- Järve kinnikasvamine.

Leevendav meede: Tegemist on loodusliku protsessiga, aktiivsete meetmete rakendamine ei ole otstarbekas.

- Vaadete kinnikasvamine.

Leevendav meede: vaadete avamine Kuressaare-Sääre maantee ja järve vahel juurdepääsutee juures (4.1.7).

3. ALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS

Nn Viieristi mäed ehk Litoriinamere rannaastang koos luidetega on kaitse all juba 1965. aastast. Tegemist on ühega enimkülastatavatest loodusobjektidest Saaremaal. Kaitseala külastajatele on RMK poolt rajatud Viieristi puhkekoht ja Viieristi matkarada. Astang asub maantee lähedal ja on hästi juurdepääsetav, mistõttu paljud Säärele suunduvad turistid teevad peatuse ka Viieristil. Astangult avaneb suurepärase vaade metsale ja allikasooale, varasematel aegadel ka merele. Läbi aegade on külastajate ohutuse ja ligipääsetavuse tagamiseks seal olnud erinevat infrastruktuuri – vaateplatvorme ja treppe. Praeguse Viieristi puhkekoha rajas RMK 2012. aastal, kui astangu äärde paigaldati infostend ja pingid, ehitati vaateplatvorm ning astangult alla minemiseks kivist astmetega trepp. Puhkekoha juurde suunab viit Kuressaare-Sääre teelt. Viieristi puhkekoht paikneb Jõesoo sihtkaitsevööndis, kus kehtiva kaitse-eeskirja alusel on 1. veebruarist kuni 31. augustini keelatud inimeste viibimine väljaspool kaitseala valitseja poolt tähistatud teid ja radu. Külastajate teavitamiseks tuleb puhkekoha juurde paigaldada liikumiskeelu tähis.

Viieristi matkarada saab alguse Kuressaare-Sääre mnt 35. kilomeetril ja lõppeb Võluallika juures. 800 m pikkusest matkarajast kulgeb kaitseala piires 300 m. Matkarada on vahelduva reljeefiga, tähistatud ja kergelt läbitav. Infot matkaraja ja kaitseala kohta sai varasemalt raja alguses olevalt infostendilt, mis tuleb kindlasti sinna uuesti paigaldada. RMK külastuskorralduskava 2012–2016 kaitsealale täiendava puhketaristu rajamist ette ei näe, kuid olemasoleva hooldamine on vajalik.

Külastajate huvi võib paeluda ka Koltse järv. Järvele juurdepääs on olemas, kuid vaadet varjab järve kallastel olev võsa.

- Visioon 30 aasta perspektiivis – hea külastuskorraldus on taganud kaitseala põhiväärtuste – Litoriinamere rannaastangu ja allikasoo ning sealsete taimekoosluste puutumatus.
- Eesmärk kaitsekorraldusperioodi lõpuks: säilinud on heal tasemel puhketaristu, külastajad on teavitatud kaitseala väärtustest.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. RIIKLIK SEIRE

Kaitsealal jätkatakse ohustatud soontaimede ja samblaliikide seiret (pt 1.5.2) kaheksas seirejaamas. Seiratavad liigid on püramiidjas akakapsas, harilik jugapuu ja tuhkpihlakas.

Jõesoo sihtkaitsevööndis jätkub merikotka seire kolme- kuni viieaastase sammuga või siis igaaastaselt. Seire käigus kogutakse informatsiooni pesitsusterritooriumite arvu ning sigimisedukuse kohta.

Maismaalimuste seiramiseks on Sõrve seirejaam, seire toimub vastavalt iga-aastasele seiratavate kohtade valikule.

Riiklik seire on I prioriteedi tegevus. Korraldaja on Keskkonnaagentuur.

4.1.2. INVENTUURID

4.1.2.1. Kaitstavate taimeliikide inventuur Litoriinamere astangul ja allikasoo

Kaitsealal on EELIS-e andmetel 27 kaitstavat taimeliiki, kuid andmed pärinevad valdavalt aastatest 1960–1994. Täpsemate kaitse-eesmärkide seadmiseks on vajalik kaitstavate taimeliikide inventuuri läbiviimine Litoriinamere rannaastangul ja allikasoo, mis on Viieristi kaitseala kõige esinduslikum kasvukoht.

Kaitstavate taimeliikide inventuur on III prioriteedi tegevus. Korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.2.2. Haudelinnustiku inventuur

Kogu kaitseala kuulub Kura kurgu linnuala koosseisu, kuid andmed ala linnustiku kohta sisuliselt puuduvad, v.a üksikud vaatlused Koltse järvelt ja merikotka vaatlused Jõesoo sihtkaitsevööndis. Vajalik on haudelinnustiku inventuuri läbiviimine kaitsealal.

Haudelinnustiku inventuur on III prioriteedi tegevus. Korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.3. VÕSATÕRJE PÜRAMIID-AKAKAPSA KASVUTINGIMUSTE SÄILITAMISEKS

Püramiid-akakapsa kasvutingimuste säilitamiseks – valgustingimuste parandamiseks, on vajalik liinialuste ja sihtide hooldamine ning võsa tõrjumine püramiid-akakapsa kasvukohtadel. Liigi kaitseks vajalikud tööd on määratletud riikliku seire andmete alusel. 2009. aasta andmete põhjal tuleb Mässa 2 seirejaama asukohas paikneva populatsiooni seisundi parandamiseks tõrjuda võsa

ja puhastada metsahäile. Tegemist on ühtlasi väga hea esinduslikkusega oosidel ja moreenkuhjatistel okasmetsade (9060) elupaigatüübiga. Vähesel määral võsa likvideerimine (eelkõige metsaservade, teede, sihtide ja olemasolevate häilude juures) ei mõjuta oluliselt metsaelupaigatüübi seisundit.

Kaavi ja Mässa 4 seirejaama asukohas tuleb jätkata liinialuste, sihtide hooldamist ning tõrjuda võsa. Raiet tuleb teha talvel. Lisaks tuleb liinialuse puhastusraie käigus tekkinud jäätmed kõrvaldada, soovitatavalt talvel.

Kokku toimub võsatõrje püramiid-akakapsa kasvutingimuste säilitamiseks 3,1 ha-l.

Võsatõrje püramiid-akakapsa kasvutingimuste säilitamiseks on II prioriteedi tegevus. Korraldaja on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.4. VAATE AVAMINE KOLTSE JÄRVELE

Kaitseala üheks kaitse-eesmärgiks on Koltse järve säilimine looduslikuna. Kuigi järv asub Kuressaare-Sääre maantee vahetus läheduses, on järv teelt raskesti märgatav tiheneva metsa tõttu. Maantee ja järve vaheline mets on määratud elupaigatüüpi okasmetsad oosidel ja moreenikuuhjatistel (9060), kuid on rajatud kultuurina. Vaate avamiseks ning järvele ligipääsu tagamiseks tuleb lahti raiuda tee ja eemaldada võsa Koltse järve juurde suunduva tee servadest 2 meetri ulatuses (0,04 ha).

Vaate avamine Koltse järvele on III prioriteedi tegevus (lisa 4). Korraldaja on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.5. TÄHISTE PAIGALDAMINE JA HOOLDAMINE

Kaitseala on olulisemates kohtades tähistatud seitsme keskmise ja ühe väikese tähisega. Täiendavalt tähistamist vajavaid piiripunkte on kümme. Kokku on juurde vajalik paigaldada kolm keskmise suurusega tähist kirjaga „Viieristi looduskaitseala”, kolm keskmise suurusega tähist kirjaga „Viieristi looduskaitseala Valdesheimi sihtkaitsevöönd”, kolm keskmise suurusega tähist kirjaga „Viieristi looduskaitseala Jõesoo sihtkaitsevöönd LIKUMISKEELD 01.02–31.08” ja üks keskmise suurusega tähis kirjaga „Viieristi looduskaitseala Riiu soo sihtkaitsevöönd”. Piiritähiste olemasolu tuleb regulaarselt kontrollida ja neid vastavalt vajadusele uuendada. Kuna 2016. aasta seisuga toimub Viieristi looduskaitseala kaitse-eeskirja uuendamine, siis pärast uue Viieristi looduskaitseala kaitse-eeskirja kehtestamist tuleb kaitseala tähistamine kavandada vastavalt kehtestatavale tsoneeringule.

Tähiste paigaldamine ja hooldamine on II prioriteedi tegevus (lisa 3). Korraldaja on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.6. TÄHISTE LIKVIDEERIMINE

Üks tähis on paigaldatud 100 m ning üks 50 m piirist eemale ja üks kohta, kuhu piiritähis poleks vaja, sest ei tähista kaitseala piiri. Seega, kolm piiritähist vajavad eemaldamist, neist kaks on keskmise suurusega tähised kirjaga „Viieristi looduskaitseala” ning üks on väike tammelehega piiritähis.

Tähiste likvideerimine on II prioriteedi tegevus. Korraldaja on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.7. INFOTENDI KOOSTAMINE JA PAIGALDAMINE

Viieristi matkaraja algusesse on vajalik paigaldada keskkonnahariduse eesmärgil kaitseala loodusväärtusi (elupaiku, Viieristi luiteid, Koltse järve ning peamisi linde ja taimi) tutvustav infostend, mis ühtlasi tuleb meelde kaitsealal viibimist. Infostendi teksti koostab Keskkonnaamet, stendi paigaldab RMK. 2015. aastal paigaldatud RMK Viieristi matkaraja infostend ei ole piisav kaitseala tutvustamiseks. Uus infostend paigaldada 2018. aastal, kui eeldatavalt on jõustunud uuendatud Viieristi looduskaitseala kaitse-eeskiri.

Infostendi koostamine ja paigaldamine on II prioriteedi tegevus (lisa 3). Korraldaja on Keskkonnaamet ja Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.8. INFOTENDI HOOLDAMINE

Viieristi matkaraja algusesse paigaldatava uue infostendi hooldamine on jooksev ja vastavalt vajadusele. Eeldatavalt on hooldusvajadus (amortiseerunud või rikutud osade parandamine või asendamine) väike ning see kaetakse RMK vahenditest, mistõttu pole hoolduse maksumust kavas eraldi välja toodud. Uue infostendi paigaldamisega eemaldada sealt Viieristi matkaraja infostend ja ühitada sealt vajalik info uude infostendi. Viieristi matkaraja infostendi hooldust ei planeerita, sest tegemist uue infostendiga, mis kohe hooldust ei vaja.

Infostendi hooldamine on II prioriteedi tegevus. Korraldaja on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.9. VIIERISTI PUHKEKOHA JA MATKARAJA HOOLDAMINE

Kaitseala külastajatele on RMK poolt rajatud Viieristi puhkekoht ja Viieristi matkarada. Kavaga kaitsealale täiendava puhketaristu rajamist ette ei nähta, kuid olemasoleva hooldamine on vajalik.

Viieristi puhkekohas vajavad iga-aastast hooldust objekti juurde suunav viit (Kuressaare-Sääre teel), infostend, pingid, vaateplatvorm ning astangult alla viiv trepp. Hooldus tähendab rikutud või amortiseerunud taristu osade parandamist või vahetamist. Puhkekoht tuleb hoida

heakorrastatuna, vajadusel koristada prügi ja niita. Viieristi matkarada tuleb hoida läbitavana ja korras, vajadusel koristada prügi ja eemaldada rajale langenud puid.

Külastustaristu hooldus on II prioriteedi tegevus. Korraldaja on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.10. KAITSE-EESKIRJA UUENDAMINE

Kehtiv kaitse-eeskiri on kehtestatud 1997. aastal enne looduskaitseaduse jõustumist ja on väga üldine ega nimeta konkreetselt kaitstavaid liike ega elupaigatüüpe. Samuti on vananenud kaitsekord. Nii on vajalik Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatüüpide kaitseks muuta piiranguvöönd sihtkaitsevööndiks (2.2.3, 2.2.4, 2.2.6). Kaitsealale tuleb koostada uus looduskaitseadusele vastav kaitse-eeskiri, mis arvestab uuemate inventuuride tulemusi. Kaitse-eesmärkideks määratavad liigid peavad olema Viieristi kaitsealale iseloomulikud või omama eriti esinduslikke ja elujõulisi populatsioone ning Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (eElurikkus, 2013) vähemalt ohulähedase kategooriat (2.1.2).

Kaitse-eeskirja uuendamine on I prioriteedi tegevus. Korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.11. KAITSEKORRALDUSKAVA VAHEHINDAMINE

Vahehindamine koostatakse aastal 2020. Eesmärk on hinnata kaitsekorralduse tulemuslikkust ja vajadusel täpsustada või täiendada kaitsekorralduslikke tegevusi. Kriteeriumid tulemuslikkuse hindamiseks on kaitsekorralduskava peatükis 5.

Kaitsekorralduse vahehindamine on II prioriteedi tegevus. Korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.12. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA UUE KAITSEKORRALDUSKAVA KOOSTAMINE

Kaitsekorralduskava uuendamisele peab eelnema senise kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine, mis on uue kaitsekorralduskava lähtematerjaliks. Oluline on, et väärtused oleksid säilinud ning kavandatud tegevused võimalikult suures mahus ellu viidud.

Kaitsekorralduskava uuendamine ja uue kaitsekorralduskava koostamine on I prioriteedi tegevus. Korraldaja on Keskkonnaamet.

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse (tabel 6) on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul. Tegevuste kaardid on esitatud lisas 3 ja 4.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus.
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele.
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 6. Eelarve

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Kokku
Sadades eurodes															
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Merikotka seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Maismaalimuste seire	Riiklik seire	KAUR	I											X
4.1.2.1	Kaitstavate taimeliikide inventuur Litoriiinamere astangul ja allikasoo	Inventuur	KeA	III	10										10
4.1.2.2	Haudelinnustiku inventuur	Inventuur	KeA	III	25										25
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.1.3	Võsatõrje püramiidakakapsa kasvutingimuste säilitamiseks	Liigi elupaiga hooldustöö	RMK	II			10					10			20
4.1.4	Vaate avamine Koltse järvele	Maastiku hooldustöö	RMK	III			10					10			20
Taristu, tehnika ja loomad															
4.1.5	Tähiste paigaldamine ja hooldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18
4.1.6	Tähiste likvideerimine	Tähiste likvideerimine	RMK	II	0,5										0,5
4.1.7	Infostendi koostamine ja paigaldamine	Infotahvlite rajamine	KeA, RMK	II			10								10
4.1.8	Infostendi hooldamine	Infotahvlite hooldamine	RMK	II				X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.9	Viieristi puhkekoha ja matkaraja hooldamine	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	50
Kavad, eeskirjad															
4.1.10	Kaitse-eeskirja uuendamine	Kaitsekorra muutmine	KeA	I	X										X
4.1.11	Kaitsekorralduskava	Tegevuskava	KeA	II					X						X

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Kokku
	vahehindamine														
4.1.12	Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine ja uue kaitsekorralduskava koostamine	Tegevuskava	KeA	I										40	40
Kokku					49,5	6	36	6	6	6	6	26	6	46	193,5

x- täiendavaid eelarvelisi vahendeid ei planeerita

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduse tulemuslikkust hinnatakse inventuuride, läbiviidud riikliku seire ja tulemusseire alusel. Elupaigatüüpidest on kaitsealal valdavalt metsakooslused, kus muutused on aeglased ega avaldu ühe kaitsekorraldusperioodi jooksul. Nende seisundi hindamine toimub kaugseire teel (nt ortofotod) ja osalise kohapealse seisundiseirega, et kontrollida võimalikke muutusi elupaigatüüpides.

Elupaigatüüpide puhul on tulemuslikkuse hindamisel indikaatoriks (tabel 7) soodsas seisundis oleva elupaigatüübi pindala. Metsakoosluste puhul on kriteeriumiks 2012. aasta inventuuriga määratud pindala. Sookoosluste puhul on kriteeriumiks 2010. aasta sooelupaigatüüpide inventuuriga määratud pindala. Kaitstavate taimeliikide puhul on indikaatoriks viimase läbiviidud riikliku seire andmed ja kaitstavate taimeliikide inventuuri andmed. Kaitstavate linnuliikide puhul on indikaatoriks viimase läbiviidud riikliku seire andmed ja haudelinnustiku inventuuri andmed.

Tabel 7. Indikaatorid kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.1.1	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicella</i>)	Pesitsevate paaride arv	1 paar	Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 merikotka paar.	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või planeeritud haudelinnustiku inventuur.
2.1.1.2	Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)	Pesitsevate paaride arv	1 paar	Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 sarvikpüti paar.	Arvukuse hinnangu aluseks on planeeritud haudelinnustiku inventuur või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
2.1.2.1	Harilik jugapuu (<i>Taxus baccata</i>)	Isendite arv	280 isendit	Heas seisundis hariliku jugapuu populatsioon vähemalt 280 isendiga.	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või planeeritud kaitstavate taimede inventuur.
2.1.2.2	Püramiid-akakapsas (<i>Ajuga pyramidalis</i>)	Isendite arv	2300 isendit	Heas seisundis püramiid-akakapsa populatsioon vähemalt 2300 isendiga.	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või planeeritud kaitstavate taimede inventuur.
2.1.2.3	Harilik luuderohi (<i>Hedera helix</i>)	Elupaiga pindala	9 ha	Heas seisundis hariliku luuderohu populatsioon vähemalt 9 ha-l.	Arvukuse hinnangu aluseks on planeeritud kaitstavate taimede inventuur või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
2.1.2.4	Tuhkpihlakas (<i>Sorbus rupicola</i>)	Isendite arv	120 isendit	Heas seisundis tuhkpihlaka populatsioon vähemalt 120 isendiga.	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või planeeritud

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
					kaitstavate taimede inventuur.
2.1.2.5	Tõmbiõieline luga (<i>Juncus subnodulosus</i>)	Liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Liik on esindatud. Liigi arvukus ja seisund on väljaselgitatud.	Arvukuse hinnangu aluseks on planeeritud kaitstavate taimede inventuur või KeA spetsialistide vaatlusandmed.
2.2.2	Allikad ja allikasood (7160)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	2,4 ha B.	Allikate ja allikasoodede säilimine vähemalt 2,4 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga.
2.2.3	Vanad loodusmetsad (9010*)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	47,2 ha B, 70,9 ha C.	Vanade loodusmetsade säilimine vähemalt 47 ha esinduslikkusega B ning 71 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugeire teel.
2.2.4	Vanad laialehised metsad (9020*)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	9,2 ha B.	Vanade laialehiste metsade säilimine vähemalt 9,2 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugeire teel.
2.2.5	Rohunditerikkad kuusikud (9050)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	21 ha A, 12,1 ha B, 25,2 ha C.	Rohunditerikaste kuusikute säilimine vähemalt 21 ha esinduslikkusega A, 12 ha esinduslikkusega B ja 25 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugeire teel.
2.2.6	Oosidel ja moreenikuhjatis-tel kasvavad okasmetsad (9060)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	57,3 ha A, 7,9 ha B.	Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel säilimine vähemalt 57 ha esinduslikkusega A ja 7,9 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugeire teel.
2.2.7	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	58,7 ha C.	Soostuvate ja soolehtmetsade säilimine vähemalt 58 ha esinduslikkusega C.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugeire teel.
2.2.8	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Elupaigatüübi pindala ja esinduslikkus	6,1 ha A, 8,8 ha B.	Siirdesoo- ja rabametsade säilimine vähemalt 6,1 ha esinduslikkusega A ja 8,8 ha esinduslikkusega B.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugeire teel.
2.3.1	Litoriinamere rannaastang ja Viieristi luided	Objekti ulatus/pindala	U 2,5 km rannaastangut / u 15 ha luided	Rannaastangu säilimine looduslikuna u 2,5 km ulatuses ja luidete säilimine looduslikena Valdesheimi sihtkaitsevööndi põhjaosas ja Koltsi piiranguvööndi	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga.

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
				põhjaosas u 15 ha-l.	
2.3.2	Koltse järv	Objekti pindala	8,9 ha	Koltse järve säilimine looduslikuna 8,9 ha-l. Looduslike protsesside toimel võib järve pindala väheneda.	Aluseks on seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga.

KASUTATUD KIRJANDUS

Eltis, J., Leito, A., Leivits, A., Luigujõe, L., Mägi, E., Nellis, R., Nellis, R., Ots, M, Pehlak, H. . 2013. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012. – Hirundo 26: 80–112.

Kattai, K. (vastutav täitja). 2009. Eesti riikliku keskkonnaseire kaitstavate soontaimede seire 2009. a. koondaruanne. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Kattai, K. (vastutav täitja). 2014. Eesti riikliku keskkonnaseire kaitstavate soontaimede seire 2014. a. koondaruanne. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Kukk, Ü. (vastutav täitja). 2007. Eesti Riikliku Keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2007. aasta koondaruanne.

Kull, T., Tuulik, T. 2002. Kodumaa käpalised. Tallinn: Digimap, 95 lk.

Nellis, R. (koostaja). 2010. Kotkad ja must-toonekurg 2010. aasta aruanne. Merikotkas. Kotkaklubi.

Hariliku jugapuu (*Taxus baccata L.*) kaitse tegevuskava. 2010.

Andmebaasid:

EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem): <http://loodus.keskkonnainfo.ee/WebEelis/infoleht.aspx>

eElurikkus: <http://elurikkus.ut.ee/>

Keskkonnaregister: <http://register.keskkonnainfo.ee/envreg/main>

LISAD

LISA 1. KAITSE ÕIGUSLIK ALUS

Vabariigi Valitsuse määrus 06.06.1997 nr 110 „Viieristi looduskaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”

VIIERISTI LOODUSKAITSEALA KAITSE-EESKIRI

I. ÜLDSÄTTED

1. Viieristi looduskaitseala (edaspidi kaitseala) moodustati Kingissepa Rajooni TSN TK 3. aprilli 1965. a otsusega nr 32 «Looduse kaitsest Kingissepa rajoonis» kinnitatud maastiku üksikelemendi «Viieristi mäed» ja botaanilise objekti «Luuderohu ja jugapuu kasvukoht» baasil. Kaitseala on loodud Koltsi järve, unikaalse allikasoo ja sealsete haruldaste taimekoosluste, Litoriinamere rannaastangu, Viieristi luidete ning I kategooria kaitsealuste liikide kaitseks.

2. Kaitseala maa-ala on määratletud Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud Viieristi looduskaitseala välispiiri kirjeldusega.

3. Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kahte tüüpi võõnditeks: viieks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

4. Kaitseala ning selle võõndite piirid kantakse riiklikusse maakatastrisse.

5. Kaitseala ning selle võõndite piiride kirjeldus on koostatud riigiettevõtte Eesti Maauuringud 1992. aasta maakasutuskaardi (mõõtkava 1:10 000) ja Eesti Metsakorralduskeskuse Sõrve metskonna 1986. aasta puistuplaani alusel ning talumaade osas kuni 1940. aastani väljaantud Katastri Ameti skeemiliste kaartide (mõõtkava 1:10 000) alusel.

II. KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

6. Inimestel on lubatud viibida ning marju ja seeni korjata kogu kaitsealal. Liikumine eramaal toimub vastavalt asjaõigusseadusele (RT I 1993, 39, 590; 1999, 44, 509) ja kaitstavate loodusobjektide seadusele (RT I 1994, 46, 773; 1998, 36/37, 555).

6¹. Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud ainult kaitseala valitseja poolt selleks ettenähtud ja tähistatud paikades.

6². Kaitsealal on lubatud alla 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Üle 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

7. Jalgratastega sõitmine väljaspool selleks ettenähtud teid ja radu ning mootorsõidukitega sõitmine ja nende parkimine väljaspool selleks ettenähtud teid ja parklaid on keelatud, välja arvatud teaduslikel välitöödel, järelevalve- ja päästetöödel ning käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud metsatöödel.

8. Kaitsealal on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

9. Jahipidamine kaitsealal on keelatud. Ulukite arvukuse reguleerimine sätestatakse võõnditi käesolevas kaitse-eeskirjas ja keskkonnaministri poolt kehtestatud korras vastavalt kaitstavate loodusobjektide seadusele (RT I 1994, 46, 773) ja jahikorralduse seadusele (RT I 1994, 30, 465; 83, 1449; 1996, 49, 953).

10. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) detail- ja üldplaneeringu kehtestamine;
- 2) maakorralduskava kinnitamine;
- 3) katastriüksuse kõlvikute piiride ja pindala muutmine;
- 4) projekteerimistingimuste andmine;
- 5) metsamajandamiskava väljastamine;
- 6) veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine;
- 7) jahipidamine.

11. Kaitseala valitseja nõusoleku saamiseks käesolevas kaitse-eeskirjas ettenähtud juhtudel peab vastava loa taotleja või projekti või kava kooskõlastuse taotleja esitama kaitseala valitsejale kirjaliku taotluse. Kaitseala valitseja vastab taotlusele nõusoleku või motiveeritud keeldumisega ja vajaduse korral omapoolsete tingimuste esitamisega nii taotlejale kui ka loa andjale hiljemalt ühe kuu jooksul pärast taotluse saamist. Keskkonnamõju hindamise vajaduse korral on kaitseala valitsejal õigus taotlusele vastamist edasi lükata kuni ekspertiisiakti saamiseni, teavitades sellest nii nõusoleku taotlejat kui ka loa andjat.

Kaitseala valitseja vaatab metsaraie taotluse läbi ning tulenevalt koosluse liigilise ning vanuselise mitmekesisuse säilitamise eesmärgist annab oma kirjaliku nõusoleku või esitab motiveeritud keeldumise ja vajadusel omapoolsed tingimused kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist.

11¹. Kaitsealale jääva kaitstava looduse üksikobjekti kaitset korraldatakse kaitstavate loodusobjektide seaduse paragrahvi 5 lõike 5 kohase kaitse-eeskirja alusel, kui käesolev kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti.

11². Teaduslikke välitöid kaitsealal tehakse kaitstavate loodusobjektide seaduse paragrahvis 25 sätestatud korra alusel.

12. Vabariigi Valitsuse seaduse (RT I 1995, 94, 1628; 1996, 49, 953; 88, 1560; 1997, 29, 447; 40, 622; 52, 833; 73, 1200; 81, 1361 ja 1362; 87, 1468; 1998, 28, 356; 36/37, 552; 40, 614; 107, 1762; 111, 1833; 1999, 10, 155; 16, 271 ja 274; 27, 391; 29, 398 ja 401) paragrahvi 44 lõike 2 alusel on kaitseala piires asuva kinnisasja võõrandamisel riigi esindajaks ostueesõiguse teostamisel keskkonnaminister, kellele teatatakse kinnisasja võõrandamisest asjaõigusseaduses sätestatud korras.

III. SIHTKAITSEVÖÖND

13. Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

14. Kaitsealal on viis sihtkaitsevööndit:

1) Jõesoo sihtkaitsevöönd, kuhu kuuluvad:

Salme vallas Sõrve metskonna kvartal 98 (ainult riigimaa ja Valdesheimi maaüksuse osas),

Torgu vallas kvartal 108 (ainult kvartali lõunaosa läbivast ida-läänesuunalisest pinnasteest põhja pool olev, kaitsealale jääv osa; nii riigimaa kui ka Valdesheimi maaüksuse ja kinnistute A-52, A-54, A-86, 264, 142 ja 273 maa osas);

2) Riiu soo sihtkaitsevöönd, kuhu kuulub Torgu vallas Sõrve metskonna kvartal 197 (ainult kirde-edelasuunalisest pinnasteest põhja pool olev, kaitsealale jääv osa; nii riigimaa kui ka kinnistute 7, 9, 10, 11, 12, 13 ja 14 maa osas);

3) Lausma sihtkaitsevöönd, kuhu kuulub Torgu vallas Sõrve metskonna kvartal 130 (nii riigimaa kui ka kinnistute A-7, A-9, A-11, A-13 ja A-15 maa osas);

4) Valdesheimi sihtkaitsevöönd, kuhu kuuluvad:

Salme vallas Sõrve metskonna kvartal 92 (ainult kaitsealale jääv osa) ja 98 (ainult kinnistute 138, 142, 145, 146, 147, 258, 262, 264, 273, 275, 279, 286, 297 ja 301 maa osas);

Torgu vallas Sõrve metskonna kvartalid 91 (ainult kaitsealale jääv osa), 97 (ainult Kuressaare–Sääre maanteest ida pool olev, kaitsealale jääv osa), 107 (ainult Kuressaare–Sääre maanteest ida pool olev, nii riigimaa kui ka Valdesheimi maaüksuse osas), 108 (ainult kvartali lõunaosas kulgevast ida-läänesuunalisest pinnasteest lõuna pool olev, kaitsealale jääv osa), 116 (ainult Kuressaare–Sääre maanteest ida poole jääv osa) ja 117;

5) Kaavi sihtkaitsevöönd, kuhu kuulub Torgu vallas Sõrve metskonna kvartal 197 (ainult kirde-edelasuunalisest pinnasteest lõuna pool olev, kaitsealale jääv osa, kinnistute 6, 7, 12 ja 14 maa osas).

15. Jõesoo sihtkaitsevööndis on 1. veebruarist 31. augustini keelatud inimeste viibimine väljaspool kaitseala valitseja poolt tähistatud teid ja radu, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel.

16. Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Lubatud on järgmised koosluste ja liikide säilimiseks vajalikud või neid mittekahjustavad tegevused kaitseala valitseja nõusolekul:

1) hooldustööd kaitstavate liikide elutingimuste säilitamiseks Vabariigi Valitsuse 15. detsembri 1994. a määrusega nr 462 «Loodusobjekti kaitse alla võtmise korra ning II kategooria kaitsealuste taime-, seene- ja loomaliikide ning kivististe nimekirjade kinnitamine» (RT I 1994, 94, 1610; 1996, 46, 890) kehtestatud korras väljaantud loa alusel;

2) puu- ja põõsarinde harvendamine vastavalt kaitse eesmärgile, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raie tehnoloogia, raieaja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi puhastamise viiside ning puistu koosseisu ja täiuse osas;

3) käesoleva kaitse-eeskirja punktis 22 sätestatud tegevus.

17. Sihtkaitsevööndi metsa kaitse eesmärgid on:

Jõesoo, Riiu soo ja Lausma sihtkaitsevööndites – metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina;

Valdesheimi ja Kaavi sihtkaitsevööndites – bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

18.–21. [Kehtetud - RT I 1999, 53, 577 - jõust. 20.06.1999]

22. Valdesheimi sihtkaitsevööndis on kaitsealuse taimeliigi kasvutingimuste säilitamiseks vajalik kohustusliku tegevusena häilude raiumine Sõrve metskonna kvartalite 107 (nii riigimaal kui ka Valdesheimi maaüksusel) ja 116 Kuressaare–Sääre maantee ja Sõrve 35 kV elektriliini trassi lääneserva vahele jääval alal. Häilude suuruse ning paiknemise, raieaja ja kasutatava tehnoloogia määrab kaitseala valitseja.

IV. PIIRANGUVÖÖND

23. Piiranguvöönd on kaitseala majanduslikult kasutatav osa, kus majandustegevuses tuleb arvestada kaitstavate loodusobjektide seaduses ning selle alusel käesolevas kaitse-eeskirjas kehtestatud tingimustega.

24. Kaitsealal on Koltsi piiranguvöönd, kuhu kuuluvad:

Torgu vallas Sõrve metskonna kvartalid 97 (ainult Kuressaare–Sääre maanteest lääne pool olev, kaitsealale jääv osa; nii riigimaa kui ka kinnistute A-65, A-83, A-93 ja 92 maa osas), 107 (ainult Kuressaare–Sääre maanteest lääne pool olev, kaitsealale jääv osa; kinnistute A-93, A-83, A-92, A-82, A-91, A-88, A-89 ja A-90 maa osas) ja 116 (ainult Kuressaare–Sääre maanteest lääne pool olev, kaitsealale jääv osa; kinnistute A-89, A-88, A-81, A-87 ja A-80 maa osas).

25. Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, välja arvatud käesoleva kaitse-eeskirja punktidega 62–10 keelatud ja järgmised keelatud tegevused:

1) uute maaparandussüsteemide rajamine;

2) uuendusraie, välja arvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat, kusjuures kaitseala valitsejal on koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks õigus esitada nõudeid turberaie liigi, raie tehnoloogia, raieaja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi puhastamise viiside ning puistu koosseisu ja täiuse osas;

3) maavarade ja maa-ainese kaevandamine, välja arvatud kinnisasja omanikul või muul seaduslikul valdajal oma kinnisasja piires kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades, maapõueseaduse (RT I 1994, 86/87, 1488; 1995, 75, 1321; 1996, 49, 953; 1997, 52, 833; 86, 1461; 93, 1562; 1998, 64/65, 1005; 1999, 10, 155) paragrahvide 26 ja 62 alusel kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul;

4) väetiste ja mürkemikaalide kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal.

26. Kaitseala valitseja nõusolekuta on piiranguvööndis keelatud:

1) uute teede, õhuliinide ja muude kommunikatsioonide rajamine;

2) uute maaparandussüsteemide rajamine;

3) jäätmete ladustamine;

4) uute ehitiste püstitamine.

27. Piiranguvööndi metsa kaitse eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

28. Piiranguvööndis on kaitsealuse taimeliigi kasvutingimuste säilitamiseks vajalik kohustusliku tegevusena häilude raiumine kinnistute A-83, A-92, A-82, A-90, A-91, A-89 ja A-88 maal Sõrve metskonna kvartalis 107 Koltsi järve ja Kuressaare–Sääre maantee vahelisel alal. Häilude suuruse ning paiknemise, raieaja ja kasutatava tehnoloogia määrab kaitseala valitseja.

V. LÕPPSÄTTED

29. Isikud, kes rikuvad käesoleva kaitse-eeskirja nõudeid, kannavad haldus- või kriminaal- ja tsiviilvastutust seaduses ettenähtud korras.

291. Järelevalvet kaitsealal teevad kaitseala valitseja ning teised selleks volitatud isikud, kes on oma pädevuse piires õigustatud kaitsealal tegutsema ka iseseisvalt.

30. Käesolevast kaitse-eeskirjast tulenevad vaidlused lahendatakse kohtus, kuid huvitatud isik võib kaitseala valitseja tegevuse vaidlustamiseks pöörduda ka keskkonnaministri poole.

LISA 2. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
2.1.1.1	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicella</i>)	Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 merikotka paar.	Pesitsusaegne häirimine	Liikumispiiranguga alade täiendav tähistamine.	Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 merikotka paar.
2.1.1.2	Sarvikpütt (<i>Podiceps auritus</i>)	Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 sarvikpüti paar.	Järve kinnikasvamine	Tegemist on loodusliku protsessiga, aktiivsete meetmete rakendamine ei ole otstarbekas.	Kaitsealal pesitseb vähemalt 1 sarvikpüti paar.
2.1.2.1	Harilik jugapuu (<i>Taxus baccata</i>)	Säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku jugapuu populatsioon vähemalt 280 isendiga.	-	-	Säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku jugapuu populatsioon vähemalt 280 isendiga.
2.1.2.2	Püramiid-akakapsas (<i>Ajuga pyramidalis</i>)	Säilitada kaitsealal heas seisundis püramiid-akakapsa populatsioon vähemalt 2300 isendiga.	Metsahäilude kinnikasvamine ning sihtide võsastumine.	Liinialuste ja sihtide hooldamine ning võsa tõrjumine olemasolevatel häiludel, mis tagab populatsioonide säilimise soodsas seisundis. Raiet tuleb teha talvel. Uute häilude rajamise vajadust ei	Säilitada kaitsealal heas seisundis püramiid-akakapsa populatsioon vähemalt 2300 isendiga.

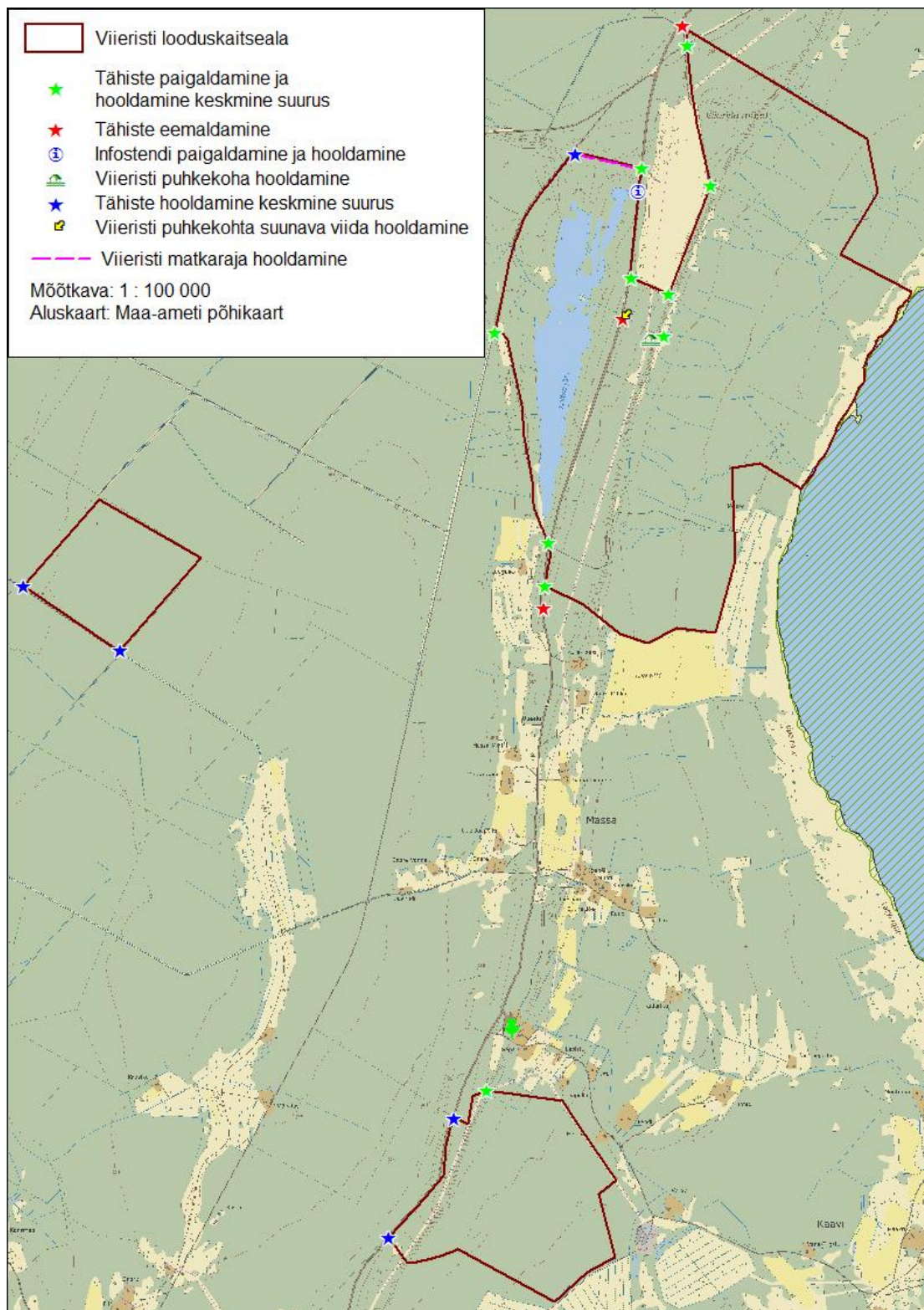
Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
				ole riikliku seirega ette nähtud, lisaks võib tegevus kahjustada väärtuslike metsaelu-paikade seisundit.	
2.1.2.3	Harilik luuderohi (<i>Hedera helix</i>)	Säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku luuderohu populatsioon vähemalt 9 ha-l.	-	-	Säilitada kaitsealal heas seisundis hariliku luuderohu populatsioon vähemalt 9 ha-l.
2.1.2.4	Tuhkpihlakas (<i>Sorbus rupicola</i>)	Säilitada kaitsealal heas seisundis tuhkpihlaka populatsioon vähemalt 120 isendiga.	-	-	Säilitada kaitsealal heas seisundis tuhkpihlaka populatsioon vähemalt 120 isendiga.
2.1.2.5	Tõmbiõieline luga (<i>Juncus subnodulosus</i>)	Liik on säilinud vähemalt KKK perioodil inventeeritud ulatuses ja seisundis.	Puudulikud levikuandmed, mis ei võimalda seada täpsemaid kaitse-eesmärke	Kaitse-eesmärkide täpsustamiseks on vajalik taimestiku inventuuri läbiviimine Litoriiinamere rannaastangul ja allikasoo.	Tõmbiõieline luga on alal esindatud.
2.2.2	Allikad ja allikasood (7160)	Allikate ja allikasoodede säilimine vähemalt 2,4 ha esinduslikkusega	-	-	Allikate ja allikasoodede säilimine vähemalt 2,4 ha esinduslikkusega

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
		B.			B.
2.2.3	Vanad loodumetsad (9010*)	Vanade loodumetsade säilimine vähemalt 118 ha ja esinduslikkuse tõusmine tasemele B.	Ebapiisav kaitsekord – vanad loodumetsad asuvad osaliselt Koltsi piiranguvööndis, kus on lubatud turberaie ja elupaigatüübi soodne seisund ei ole tagatud.	Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatüüpide arvamine sihtkaitsevööndisse.	Vanade loodumetsade säilimine vähemalt 47 ha esinduslikkusega B ning 71 ha esinduslikkusega C.
2.2.4	Vanad laialehised metsad (9020*)	Vanade laialehiste metsade säilimine vähemalt 9,2 ha esinduslikkusega B.	Ebapiisav kaitsekord – vanad laialehised metsad asuvad osaliselt Koltsi piiranguvööndis, kus on lubatud turberaie ja elupaigatüübi soodne seisund ei ole tagatud.	Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatüüpide arvamine sihtkaitsevööndisse.	Vanade laialehiste metsade säilimine vähemalt 9,2 ha esinduslikkusega B.
2.2.5	Rohunditerikkad kuusikud (9050)	Rohunditerikaste kuusikute säilimine vähemalt 33 ha esinduslikkuse tõusmisega tasemele A ning 25 ha esinduslikkuse tõusmisega tasemele B.	-	-	Rohunditerikaste kuusikute säilimine vähemalt 21 ha esinduslikkusega A, 12 ha esinduslikkusega B ja 25 ha esinduslikkusega C.

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
2.2.6	Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060)	Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel säilimine vähemalt 65 ha ja esinduslikkuse tõusmisega tasemele A.	Ebapiisav kaitsekord – okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel asuvad osaliselt Koltsi piiranguvööndis, kus on lubatud turberaie ja elupaigatuübi soodne seisund ei ole tagatud.	Koltsi piiranguvööndis asuvate metsaelupaigatuüpide arvamine sihtkaitsevööndisse.	Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel säilimine vähemalt 57 ha esinduslikkusega A ja 7,9 ha esinduslikkusega B.
2.2.7	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Soostuvate ja soolehtmetsade säilimine vähemalt 58 ha ja esinduslikkuse tõusmisega tasemele B.	-	-	Soostuvate ja soolehtmetsade säilimine vähemalt 58 ha esinduslikkusega C.
2.2.8	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Siirdesoo- ja rabametsade säilimine vähemalt 14 ha ja esinduslikkuse tõusmisega tasemele A.	-	-	Siirdesoo- ja rabametsade säilimine vähemalt 6,1 ha esinduslikkusega A ja 8,8 ha esinduslikkusega B.
2.3.1	Litoriinamere rannaastang ja Viieristi luided	Rannaastangu säilimine looduslikuna u 2,5 km ulatuses ja luidete säilimine looduslikena	Külastusest tingitud tallamine ja erosioon.	Külastajate suunamine, suunava taristu – trepi ja vaateplatvormi hooldamine, inimeste teavitamine.	Rannaastangu säilimine looduslikuna u 2,5 km ulatuses ja luidete säilimine looduslikena

Jrk	Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
		Valdesheimi sihtkaitsevööndi põhjaosas ja Koltsi piiranguvööndi põhjaosas u 15 ha-l.			Valdesheimi sihtkaitsevööndi põhjaosas ja Koltsi piiranguvööndi põhjaosas u 15 ha-l.
2.3.2	Koltse järv	Koltse järve säilimine looduslikuna 8,9 ha-l. Looduslike protsesside toimed võib järve pindala väheneda.	Järve kinnikasvamine. Vaadete kinnikasvamine.	Tegemist on loodusliku protsessiga, aktiivsete meetmete rakendamine ei ole otstarbekas. Vaadete avamine Kuressaare-Sääre maantee ja järve vahel juurdepääsutee juures.	Koltse järve säilimine looduslikuna 8,9 ha-l. Looduslike protsesside toimed võib järve pindala väheneda.

LISA 3. KÜLASTUSKORRALDUSLIKE TEGEVUSTE KAART

LISA 4. UURINGUTE JA HOOLDUSTÖÖDE KAART

